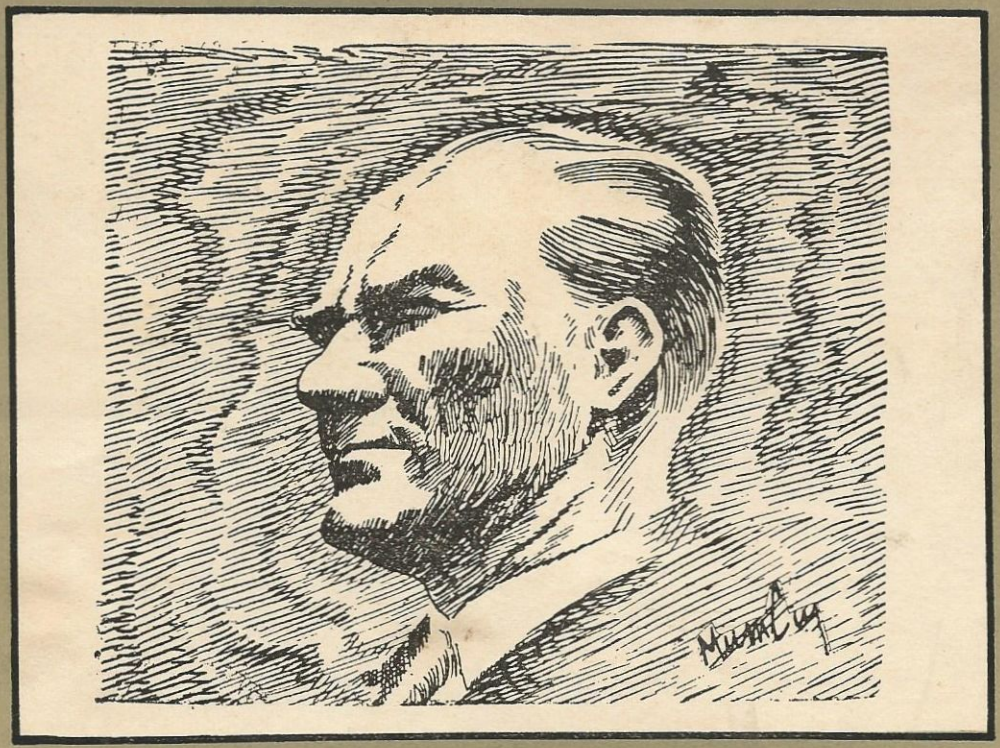
Yeni Aylık Sanat-Fikir Dergisi

FIRAT

FİKRET MEMİŞOĞLU — RUŞEN EŞREF ÜNAYDIN — ÖMER KAYAOĞLU — BEKİR SITKI ERDOĞAN — TANER KARAHASANOĞLU — HAYDAR KAZGAN — AHMET KAZGAN — AHMET NOYAN — ERDAL CEYHAN — H. DUMAN — FAHRETTİN KIRZIOĞLU — HASİP MEMİŞOĞLU — ORHAN BULDAÇ — CENANI DÖKMECİ — EMİNE GÜLTEKİN — N. YILDIRIM GENCOSMANOĞLU

SAYI 17 KASIM 1963 100 Kuruş

Yeni fırat

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Yıl : 2 Sayı : 17

Sahibi :
FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı işlerini yöneten
Sorumlu müdür :
ÖMER KAYAOĞLU

Abone :

Yıllığı	12 TL.
Altı Aylığı	6 TL.
Yurt dışı yıllığı	24 TL.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez.

"Yeni Fırat" adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

İlân ve Reklâm

Tam sayfa 1500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme :
Fikret Memişoğlu, Avukat
ELÂZIĞ

İstanbul Temsilcisi :
Ömer Kayaoğlu, Tahtalı Bostan Sok. No. 1 Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı :
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
Biçkiyurdu Sok. No. 12
Divanyolu - İSTANBUL

Çıkış tarihi : 30/11/1963

Kapak Resmi : **MUMCU**
Kapak Düzeni : **İbrahim ENEZ**

Atatürk

Atatürk çok cepheli bir lider. Hangi yönden bakılsa dikkat kesilmek gerekir. Onun toplumsal cephesi, daha çok dikkati çeker. Bu cephesi, bütün diğer yönlerine güç katmış olmalı...

Gerçek liderler, içinde yaşadıkları halkın ruhunu hem bilen, hem de ondaki gizli kudrete inanan insanlardır. Özet olarak, halktan kuvvet alan ve halka kuvvet olan insandır lider..

Mustafa Kemal, bu bilgi ve bu ilginin ötesine geçtiği bir insan olduğu için, halk tarafından unutulamıyor. Her insanın kusuru olabilir. Fakat önemli olan, üstünlüğün, eksikliği unutturabilmesidir. Atatürk, ölümünden sonra, bu yaşayışa sahip bir insan işte...

Büyük Nutkuna başlarken : Memleketin dört yandan kuşatılmasına rağmen, milleti bu kuşatmayı parçalamak için, iç gayretile hazırlığa başladığını, belirtir ; ve kendisi Samsun'a çıkmadan önce de, Doğudan Batıya doğru, millî

Kurtuluş için, bir çok cem'iyyetler kurulduğunu ve bunların, «mâruz kalınan dehşet ve vehamet karşısında kurtuluş çaresi aradıklarını» ilâve eder.

Bu bir «sath-i müdafaa» hazırlığıdır. Yurdun kurtarılması için varlık, dirlik ve birlik göstermektir.

Amma bir rûh olarak yurt sathına yayılış, her müşkülü halledemez. Kurtuluş için kurulan cem'iyyetler, teşekküller; gerek maksat bakımından, gerek ad bakımından birbirinden ayrıydı...

Bu ayrılık ve gayrılık, egemenlik ve özgürlüğün kazanılmasına yetmezdi. Yetseydi bile, çok müşküller ortaya çıkar, çok miktarda kan ve can kaybına sebep olurdu. Elde edilecek sonuç da, yapılan fedakârlık ve verilen kayıpla artarak değil, eksilerek oranlama olurdu.

Düşman karşısında savunulacak hakkın sağlanması için ölçü, ferâgat ve merhamet olamaz. Hakka ve insafa sığınış, bir kurtuluş çâresi değildir. Çünkü hak, kılıçla beraber yürür ancak.

Bu açıklama ile bir toplumsal sonuca varmış oluyoruz. Millet olarak kalabilmek için, gerekirse ölebilmek gerek. Yurdun kurtuluşu için, canını ölüm pazarına çıkarmaktan çekinmiyen milletler, yaşamak hakkına sahip olabilir ancak Büyük Nutukta sayılan, Edirne'den Elâzığ'a, İzmir'den Trabzon'a kadar uzanan bir ülkede böyle bir milletin varlığı görülüvordu.

Her millet, ölüm kalım savaşına hazır olarak, her zaman tarih sahnesine çıkamaz. Amma tarih Türk milletini, bu yönden benzersiz bir millet olarak kayıt ediyor. Haçlı Savaşları düşünülünce, İstanbul'dan 500.000 kişi olarak yürüyen Ordunun, Kudüs'te 100.000 kişi kaldığı düşünülürse, «Sath-ı müdâfaa»nın ne olduğunu, ve nasıl yapıldığını bu milletin bildiği şüphe götürmez. Bunu bilen Atatürk, milletle fikir birliği yapmanın, tam zamanı olduğunu sezdiği için Samsun'a çıkmıştır.

Kurtuluş için, yer yer, parça parça yapılan davranışlar, durdurulur, ve öldürülürdü. Çünkü bu varlıklar, küçük lokmalar gibi kolayca yenilebilir. Yutulmamak için, büyük lokma olmak lâzım. Bu bakımdan da bir millet olarak, bir teşkilât altında, elele, omuz omuz'a, hep beraber ayağa kalkmak gerekmekteydi.

İşte Atatürk, milletin iç gücünü bilerek bu birliği ve dirliği sağlıyan insandır.

Türk milletinin, tarihdeki zaferlerinin sırrını öğrenmiş ve o sırra inanmış olduğu için, millî kurtuluşun millete kalb olmakla sağlanacağını bilen bir insandı. Alparslan gibi, Kılıçarslan gibi...

İstiklâl savaşında da, kuvvet nisbeti, yine en az bire ondu. Böyle bir savaş, yalnız insan gücü ile kazanılamazdı. Bu savaşın kazanılması için, millî dirayete millî cesarete inanmak ve onu temsil etmek gerekir. İşte Atatürk'ün toplumsal dehası bu noktada beliriyor.

Milleti bilmek işi, cevheri bulmak işidir. Bu biliş ve buluş, inanan insanlara has bir sezgi ile olur ancak. Atatürk bu millî sezgiye sahip olduğu için, bu güçle davranışı ve dayanışı, düşmanların karşısına mahalli cem'iyyetler değil, tek vücut bir millet çıkarmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu millî cevherden faydalanmak dirâyetini göstereme diği için yıkıldı. Yeni kurulan Türkiye Devleti, bu cevher'in işlenmesinin eseridir.

Büyük Nutukda şöyle bir cümle var :

(Ben, milletin vicdanında ve istikbâlinde, ihtisâs ettiğim büyük tekemmül

GENE ON KASIM

Bu acı senin kaderinden
Kasımdan, güzden değil...
İçten ağlar yiğitler, derinden...
Yüzden değil.

İletmiş bizi doruklara
Demiş : yükselmiyenin bahtı kara
Yokuştan çıkılır ululuklara
Düzden değil.

Hedef, menzil, durak O !
Vatan dediğin toprak O !
Burçlara çekilmiş bayrak O
Bezden değil

Onunla çevrili yanımız-yöremiz
Onun türküsünde dağımız, deremiz
Onun merheminde yaramız beremiz
Özden bu, sözden değil.

Ak elleriyle yoğrulmuş mayan
Şimşek ışığından, güneşten ayan
Ve işte Atatürk'ten olmayan
Bizden değil.

Ömer KAYAOĞLU

istidâdını «bir millî sır» gibi, vicdânımda taşıyarak, peyderpey, bütün hey'et-i içtimâiyemize tatbik ettirmek mecburiyetindeydim)

Bu «millî sır», yalnız seferde değil, hazerde de ; yâni hem savaşda hem barışda onu bir önder, bir lider yapan fonksiyondur.

Savaşdan sonra yapılan bütün devrimler, ve komşu milletlerle yapılan bütün antlaşmalar, bu fonksiyonun birer eseridir.

Yine bundan dolayıdır ki O şöyle diyor :

(Gâye-i istiklâlin, istihsâline kadar, tamâmile milletle birlikte fedâkârane çalışacağıma mukaddesâtım nâmına yemin ettim.

Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kat'idir.

Artık İstanbul Anadolu'ya hâkim değil, tâbi olmak mecburiyetindedir.) Bu sözlerile, milletten ve Anadolu'dan kuvvet alan Atatürk, millete ve Anadolu'ya güç olan toplumsal bir unsur haline gelmiştir. Buna ; bir milletle, bir fenâfilmillet arasındaki hülûl hâdisesi demektir. Bu olay, kutlu ve mutlu bir olaydır. Bundan dolayı (resmi sıfat ve salâhiyyetten müzerret olarak, yalnız milletin şefkat ve civanmertliğine güvenerek, ve onun bitmez feyiz ve kudret menbaından ilhâm ve kuvvet alarak, vicdani vazifesine devam) etmiştir.

Bugünün gençliğine düşen, (Ne mutlu Türküm diyene!.) demekle kalmamak, bu sözün gerçeğini yaratmaktır.

YENİ FIRAT

A T A T Ü R K

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

Ne hızdı o!... İstilâlar önledi. Saldırganlıklar yendi. Tahakkümleri yere serdi. Kökleşmiş kudretleri söküp önüne kattı. Saltanatları dört bir yana savurdu. Yurdunun ordusu mağlup düşmüştü; gâlip etti. Devleti yıkılmıştı; devlet kurdu... İdâresi bozulmuştu; düzgün etti... Bağımlıydı; Bağımsız etti. Yıkılan devlette hükümranlık bir tek sülâlenindi. Devletin adı onun adı idi. Kurduğu devlette hâkimiyet Milletin oldu. Milletin adı devletin adı oldu...

Yurdunda eğitim çapraşıktı; öğretim şaşırtıcı!..

Tek ölçüye getirdi.. Ruhlar medreselerde küfleniyordu; kapılarını örttü. Dergâhlarda pintileşiyordu; kapılarını örttü...

Yurdunun erkekleri fes giyiyordu : üzerine kimi ağbani sarık doluyordu, kimi beyaz, limi yeşil...

Başına kimi sikke geçirmişti, kimi keçe külâh!... Milliyetlerini alacalı bezlerde sanır olmuşlardı! Beğenmedi; şapka giydirdi.. Anlattı ki : baş kılığı dünya işidir; ahret işi değil...

Yazı sağdan sola yazılırdı; öğrenimi güçtü... Beğenmedi. Soldan sağa yazdı ve yazdırdı; her batılı ve ileri millet gibi...

Anaların, kız kardeşlerin yüzleri siyah peçeliydi; bahtları çarşafları gibi karaydı... Çileleri çoktu, hakları az... Beğenmedi, Yüzlerini açtı, ak etti. Hakta onlara erkeklerle eşitlik sağladı; bahtlarını aketti. Milletinin dili üçüzlü gibi olmuştu... Beğenmedi. Arındırdı, bir etti.

Tarihin çerçevesi daraltılmıştı. Beğenmedi; genişletti. Tarlaları karasapan sürüyordu; toprak gereğince işlenmiyordu... Eziyeti çoktu; vergisi çok; verimi az! beğenmedi... Âşârı kaldırdı. Sürümü tekerlekli pulluğa, işler makinaya, bol verime yöneltti...

Yollar uzundu, yapımları kötü; kağnılar yavaş... Beğenmedi. Yolları demir etti; gidişleri hızlı...

El tezgâhı dokumaya ve yel değirmeni öğütmeye yetmiyordu... Beğenmedi. Fabrika ve fabrika kurdu...

Ayrılıklar istemedi; birlikler kurdu. Eskilikler, gerilikler istemedi; yenilikler, ilerilikler kurdu... Döğüş istemedi; barış kurdu. Düşmanlık istemedi; dostluk kurdu: Kuzeyle, Güneyle, Doğu ile, Batı ile...

Düşüklüğü sevmezdi; güçlü oldu. Haksızlığı sevmezdi; hak gözetti. Hiçbir devlete haksızlık etmedi. Hangibirinden olursa olsun gelebilecek haksızlığı aslaa kabul etmedi... Kendi devletini en büyük devletten asla aşağı görmedi. Kendi milletini, hiçbir an, dünyanın en onurlu milletinden asla geri, asla güçsüz görmedi, göstermedi.

Ruhlar uyardı, gözler açtı... Bahtsız milletlere baht yolu açtı. Dünyaya örnek gösterdi. İnsanlığa ders verdi... Ve, eyvah, ne çabuk dindi!...

Şimdi, Ankara'da Anıt Kabrinde, ak mermerle al bayrağın arasında yatıyor.

DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ

Bir sisli kasım sabahıdır bu ;
Düştüler yollara, kırklar, yediler...
Dağ başını duman almış kardeşim,
Gün doğmıyacakmış dediler !..

Baktım ki bütün gökyüzü baştanbaşa tenha,
Bir kapkara matem sarıyor memleketi !
Her sineyi bir kapkara yas dolduruyor,
Ev ev bacalardan taşıyordu...
Bir sisli kasım sabahı baktım,
Baştan başa öksüz koca bir yurt !
Taş taş döğünüp ağlaşıyordu...

Nereden çıktı bu ferman nereden ?
Dağ başını duman almış kardeşim ;
Ansızın bir kara yel esti meğer pencereden,
Karıştı tarihin sayfaları...
Toz duman içinde Anafartalar !
Samsun, Erzurum, Sivas,
Baş döndürücü bir hız geçiyor memleketi,
Nefesler tıkanıyor, adımlar şaşıyordu...
Büyüdü ellerim, ayaklarım, kafam !
Sakarya boylarında bir yanık türkü,
Akdenizi gösteriyor Mustafam !
Kağnılar mermi değil, iman taşıyordu...

«Dağ başını duman almış» kardeşim,
«Gümüş dere durmaz akar»
Bir dert ki, kemirir içimizi kasım sabahları.
Bir dert ki yakar !
Yeni bir bayrama girmişti vatan ;
Her taraf mutlu ve hür...
Tuttu baştanbaşa Türk yurdunu bir resmigeçit
Yürüyor koskoca millet,
Yürüyor başta ATA'm,

Devrim devrim geçiyor memleketi,
Tepelerden gece gündüz aşıyordu...
Med miydi cezir miydi bilinmez
Bir seyrediyor şöyle uzaktan uzağa,
Bir yaklaşıyordu.

«Rabbim yeni bir mucize versin diye Türk'ü
Gönderdi bu dünyaya muhakkak Atatürk'ü»
Böyle söylerdi kesik kollu dedem...
Gördüler de analar babalar o kara günleri,
Allah gönderdi Gazi'yi,
Allah yüzümüze bakmış dediler.
Ama bir gün
Bir sisli kasım sabahı
Dağ başını duman almış kardeşim ;
Gün doğmıyacakmış dediler !
Baktım ki bütün gökyüzü baştanbaşa tenha
Bir kapkara matem sarıyor memleketi
Her sineyi bir kapkara yas dolduruyor
Ev ev bacalardan taşıyordu...
.....
Bir sisli kasım sabahı baktım
Hâlâ vuruyor nabızlarımda
Hâlâ yaşıyordu
Lâkin kesilip dinmedi ruhumda o sancı ;
Hâlâ o yetim bakışlarımda
Donmuş bir avuç hâtıra kalmış !
Dağ başını duman almış kardeşim,
Dağ başını duman almış !..

BEKİR SITKI ERDOĞAN

BURSA NUTKU

«Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır ; rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu : bu memleketin polisi vardır, Jandarması vardır, Adliyesi vardır, Ordusu vardır demiyecektir. Hemen müdahele eedcektir. Ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalıyacaktır. Gene «Polis henüz inkılâp ve Cumhuriyetin polisi değildir,» diye düşünecek fakat asla yalvarmıyacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek, «Demek Adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lâzım,» diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber, Meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemiyecek, diyecek ki, «Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir. İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği.»

M. KEMÂL
ATATÜRK

Bizi Bağışla ATATÜRK

Taner KARAHASANOĞLU

20. yüzyıl çeşitli şekillerde tanımlıyor kişiyi. Doğanın verileri, bilmin ilericiliği, kişinin çabası bu tanımlardan yana çalışıyor hep. Tanımlar değişiyor da çoğu kez. Kant, belirli kuralların dışına çıkarak örnek bir yapıt yaratan kişiyi dahî diye müjdelerken, Karlay daha ileri giderek onu bilimsel yönüyle değerlendiriyor. «Büyük kişi daima gökten fışkırmış bir şimşek olmuştur» diyor.

Kant, Karlay ve diğerleri büyük kişinin kişiliği sorununu erek yapıyorlar kendilerine. Bunlarla birlikte biz Alaş'ın tanımıyla başlıyoruz yazımıza... Ve Alaş konuşacak bizimle birlikte...

Hâlâ Alaş'ın sesi geliyor uzaklardan... Alaş gözümün önünde benim... Alaş tarladadır şimdi. Belki de testisini başına kaldırmış, kollarıyla ağzını siliyordur! Siz tanımazsınız Alaş'ı. Alaş Sivas'ın bilmem hangi köyünden... Ben de görmedim. Ama anlattılar: Anlat demişler Alaş'a sen bilirsin onu... Şimdi nerede, kiminle beraberdir acaba demişler... Alaş bir ağlamaklı oldu dediler ilkin... Sonra, sonra ciddileşti. Kamburunu içine çekti, aklaşmış sakallarını sıvazladı, kollarını sıbatladı yavaş, yavaş. Sonra Alaş birden değişti, karasabanın daha yeni sürdüğü harklara eğildi :

«Aha dedi yürekten,
Bir avuç toprak alarak öptü yerden»

diyorlar.

Alaş'ın toprak olmuş, toprak kadri bilen elinde hergün doğa oluyor Atatürk.. Ve hâlâ Alaş'ın sesi geliyor uzaklardan : *«Doğa mutsuzmuş kasım ayında. Oysa kasım ayları bundan habersiz»*

— Doğa mutsuzmuş kasım ayında. Oysa kasım ayları bundan haber siz... —

«25 yıldan sonra, 25 yıl unutmuş gibi Atatürk'ten konuşmak, Atatürk'ün önünde konuşmak çok güç... Güç de olsa gerçek Atatürkçüler bunu başaracaklardır.»

Kasım ayı; kasım ayı olduğuna, kasım rüzgârı ılgıt ılgıt estiğine pişman... Bu derece başların eğikliğine, bu derece çabaların yetersizliğine ve bu denli umutların karamsarlığına tanık olmamıştır kasım ayları... Bu denli yetersiz çabalamalarda çabalayacağını bilseydi; ılgıt ılgıt esmezdi kasım rüzgârları. Ve bu denli güçsüzlüğümüzü bilseydi kasım rüzgârları; Atatürk'ü bırakmazdı kasım aylarına...

Yine kasım ayı geldi! Tümümüzde bir çaba. Bir iyi görünme dalgasına kaptırmışız kendimizi. Kasım gelmeden 10 Kasım programının hazırlıkları gazetelere değin girebildi... Yedi aylık çocukların yürüyebilme kuşkusu içindeyiz! Anne, baba ve tüm komşuların gözleri üzerimizde. Sanki yürüyemiyecek kanısındalar yedi aylık çocuklarımın... Ama kime karşı, neden ve niçin tüm kuşkumuz?

Yine kasım ayı geldi! Ama 10 Kasımlarda Atatürk'çü olacağımıza inanıyorsak aldanıyoruz! Parlak sözlerin, boyun büküşlerin bizi Atatürk'e götürmediği meydanda... Götürmiyeceğini de unutmamamız gerekiyor. «Cumhuriyetin 40. yıl dönümüne 10. yıl marşıyla çıktık» daha yakında. Oysa bizim böyle olacağımızı düşünmemişti Atatürk! Böyle düşünseydi : «Yurt mutlaka esenliğe kavuşacak, ulus mutlaka mutlu olacaktır» demezdi, diyemezdi de... 25 yıldan sonra «Atatürkçülük Nedir» adlı yapıt, yirmibeş yılı unutmuş gibi yeni çıktı karşımıza. Ve yirmibeş yıldan sonra lâiklik sorun oldu iyice anlaşılması için. Gazeteler,

ATATÜRK

Sen karımda nâmus
Kısrağımda hilâl
Sen matramda su, torbamda ekmek
Sen mavzerimde fişek
Ben ondokuzuncu Fırka
Yetmişbirinci Alaydan Mehmet

Ayhan HÜNALP

dergiler Atatürkten bize kalanlardan, Atatürk'e ağıtlardan bahsediyorlar hâlâ... Devrimlerin uygulayıcısı olan aydınlar gerçeklerle karşılaşınca; devrimlerin arkasında saklanmakta buluyorlar kurtuluşu. Devrimciyiz dedik. Dedik ama; e'ma şekerinden beter ettik devrimlerini Atatürk. İşimize geldikçe düşürmedik ağzımızdan çoğu kez.

Yine kasım ayı geldi! Senin bir de güvendiğin gençliğin vardı ya; onlar da şimdi karşında Atatürk. Genç'z ama, 'lgisiziz Atatürk. Hep boş şeyler peşindeyiz. Birşeyler yapmak istiyoruz ama; yapmakla - yapamamak arasında bocalıyoruz. Yine başımız eğik 10 Kasımdan 10 Kasıma çağdaş uygarlığı geçeceğimize, i kelerinin yılmaz bekçileri olacağ mıza a d içeceğiz... Oysa daha doğru dürüst senin ilkelerini, çağdaş uygarlığı bile bilmiyoruz! Başımız sıkıştıkça seni anıs l yoruz. Seninle bayrak oluyoruz, seninle özgürlük oluyoruz hepsi o kadar. Bazan kendimizde güç bulduğumuz oluyor. Sonra ister - istemez kimi kime şikâyet edeceğiz diyoruz... Sanki tüm gü cümüzü doğa geri almış, bizi güçsüz bırakmış gibi. Aradaki bunca yıl bizi çok değiştirdi Atatürk. Sen bizleri belki unuttun - unutamazsın ya - biz seni hâlâ unutamadık, unutamayacağız da bu gidişle. Hâla sen aramızda olmadığın için yakınıyoruz!

Bir de Anadolumuz var Atatürk... Onlardan birşeyler söyliyemiyeceğiz... Onlar bizden uzak... Bazılarımız onlar bize benzemiyor diyecek kadar sözü ileri götürecekler. İnsanca yaşama yok diyecekler... Yaşama özgürlüğü yok diyecekler. Bir yedeksubay öğretmeni 380 lirası için öldürdüler diyecekler... İki Alman gencine yazık oldu diyecekler... Diyecekler ya Atatürk; işte hepsi bu kadar. Sonra turistlere saygılı olun demek için, oylarınızı bize verin demek için, özgür yaşamak için Anadolu'lu olacağız... Hani senin memleketin efendilerin ? Onlar yine karasabanla kara bahtlarını sürmek için uğraşıyorlar. Tıpkı Sivas'ın bilmem hangi köyünden ak sakallı Alaş gibi...

Yine kasım ayı geldi! Verilecek hesaplarımız olmalıydı! Bir hesap verme gününde olduğumuzu bilerek gelmeliydik... 10 Kasımda başım önüme eğ k, ettiğim yeminin korkusu içindeyim. Türk Gencine yakışmaz ama korkumdan titriyorum Atatürk... Bu 10 Kasımda da s'na ağıtlarla değil, devrimlerinle gelmek isterdim... Sen bizleri öyle bekliyordun. Ne olursun bizi bağışla Atatürk...!

Taner KARAHASANOĞLU

ATATÜRK
ve
TÜRK MİLLETİNİN KADERİ

Doç. Dr. Haydar KAZGAN

Cumhuriyetin 40. ve Atatürk'ün ölümünün 25. yılında Türk toplumu ne halde ? Atatürk'ün cumhuriyet rejimi ve çeşitli reformlarla kaderini değiştirerek modern toplumlar seviyesine getirmek istediği Türk toplumu acaba bugün O'nun en büyük arzusu olan bu gayeye erişmiş sayılabilir mi ?

Hiç düşünmeden söyliyebiliriz ki, bugün Türk toplumu son 40 yıl içinde asırlardanberi peşini bırakmayan kötü kaderini yenmiştir. Düşünün ki 18. asrın sonlarına doğru istihsal ve iktisadi terbiyesini ve davranışını kaybetmiş, hastasına vereceği peksimeti bile Avrupa'dan ithal edecek bir hale gelmiş bir memleket, bugün büyük iktisadi kuvvetlerin rekabet pazarına katılmak üzere. Sıva yapacak, çivi çakacak ustasını dışardan getiren veya içerdeki iki üç levantine borçlu olan bu millet bugün Batı'ya mühendis ihraç ediyor. Babasının sabanını dahi bilemek için bir köy ötedeki bir rum köyüne gittiği bir memlekette doğmuş olan bir genç mühendisimiz bugün Avrupa fabrikalarında, şantiyelerinde proje çiziyor, istihsali yönetiyor. Avrupa tıp fakültelerinin yan kapısından çıkmış levanten doktorların kapısında kuyruk yapanların çocukları bugün aynı fakültelerde eğitim yapmağa davet ediliyor. Ama biz bunları bugün göremiyor, takdir edemiyoruz. Politikacının işine geliyor karamsar olmak, zira o ancak herşeyi kendine mal ettiği takdirde seviyesizliğine rağmen yerini muhafaza edecek bir kimse olmağa mahkûm görünüyor.

Düşünün bir kere bir millet ki, asırlar boyunca hudutlarını sadece kılıncının kuvveti sayesinde geçmiş. Başka hiçbir şeyini hudutlarından aşıramamış. Bunun için de bütün varını yoğunu silâhlara ve askerlerine yedirmiş durmuş. Yakın zamana kadar bu böyle. İttihat ve Terakkinin iktisat programına bakınız : bütün yatırımlar ve iktisadi faaliyet imparatorluğun harp gücünü artırmağa yöneltilmiş. Askerine giydirdiği beş düğmeli ceketin düğmelerini dahi düşmanlarından satın almak zorunda bırakılmış bir millet olmaktan daha kurtulalı yarım asır olmadı. Ne vardı kırk yıl evvel ? Devlet reisinin masasındaki tabaklar, bardaklar hatta kürdan bile ithal malı idi. İstanbul'da bazı kişiler aman Rumlar giderse pasta bile yiyemiyeceğiz diye endişe ediyorlardı. Ölüm cezası ile hapiste yatan eski bir nazırın İsviçre'den ithal edilmiş bisküit ile kahvaltı yaptığı günlerden bu yana 40 yıl bile geçmedi.

Ümit kesilmişti bu milletten, biz ancak harp etmek için yaratılmış bir milletiz. Harp gücümüzü muhafaza ettiğimiz müddetçe yaşarız diyerek asıl yaşama gücünün iktisadi güç olduğunu inkâr edenlerin nesli içinden bir Atatürk'ün çıkması bir mucizedir. Atatürk'ün savaştan sonra sivil elbise giymesi, banka, sanayi, ticaret gibi lâflar etmeğe başlaması etrafındakileri çok güldürmüştü. Nasıl yapar diyorlardı bu millet bankacılığı ? Devlet fabrika mı işletecek ? diye gülenlerin karşısında olan Atatürk'ün şayet o demir gibi iradesi olmasaydı, ne olurdu bu milletin hali bugün ?

Osmanlı Bankası ile anlaşamayıp devlete ait banknotları bir çuvala doldurtup getiren Atatürk'ün etrafında toplananlardan pek azı bu paraları çuvaldan çıkartıp işler hale koyabilecek kabiliyette idiler. Fakat bunların da içinde bir korku vardı. Asırlardan beri bu milleti kemiren korku : iktisadi olan her şeyi başaramamak korkusu. Ne oldu ? Bu paralarla kurulan banka bugün dünyanın sayılı müesseselerinden biri oldu. Oysa, o zaman, sayın Osmanlı bankası müdürleri paraları çuvala doldurup verirken, bunlar nasılsa bu işi beceremez sonunda yine bize gelecekler demişlerdi.

Atatürk'ün hayatının son senelerinde Bursa'da bilhassa bölgenin atıl olan işgücünü değerlendirmek maksadile kurdurduğu bir kumaş fabrikası, bugün, dünya piyasasında aranan kumaşları imal ediyor. Kıyafetine çok düşkün olan Atatürk'ün günün birinde bu fabrikanın kendi zevklerine uygun kumaşlar yapacağını hatırına getirdiğini pek sanmıyoruz. Ama onun çocukları ve torunları şimdi bu kumaşları giyerek onun rüyasına bile girmeyen bu arzusunu gerçekleştiriyorlar.

İrtica var, inkılâplar tehlikede deniyor. Ama Türkiye'de bugün gözle görünen bir lâik anlayış var ki, Batıda pek yok bu. Daha geçenlerde katolik olmadığı, dinsizliğini ilân etmiş olan bir İtalyan iktisat âliminin ölümü üzerine yapılan cenaze törenine en yakın dostları dahi iştirak edemedi. Hepsinde bir korku vardı. Katolik kilisesinden korkuyorlardı. Türkiye'de bugün böyle bir şey olur mu ? Camiye gitmiyor, hayatında hiç camiye gitmedi, hatta ben dinsizim dedi diye hanginiz, softamız dahi bir arkadaşının cenazesine gitmekten çekiniyor ? Bir camide kendini bilmez bir cahil hoca, kravat takanlar kâfirdir, dedi diye, irtica var, lâiklik öldü demek doğru mu ? Hayatını tesbih çekerek ve koyu bir taassuba gömenlerin çocukları, bugün babalarının sağlığında, babalarının evinde bir anlama göre ne kadar kâfirane yaşadıklarını da mı inkâr edeceğiz. Bu toplum bugün inanışları bakımından lüzumlu olan müsamahakârlığı fertlerine tanımıştır. Artık ok yaydan çıkmıştır. Ne yaparsak yapalım geriye tepmez. Yok köylere ramazanda giden öğle üzeri aç kalırmış. Kasabasında da öyle. Bir Batı kasabasında da Pazar sabahı kiliseye gitmeyenlere badem şekeri dağıtmıyorlar. Sonra bu bir nesil meselesi ; zamanla radyonun, bisiklerin, artist resimlerinin girdiği köylerde de ramazan misafirleri öğle yemeği bulacaklardır. Anadolu'nun taassubu ile nam salmış bir kasabasına yaptığımız bir gezide şalvarlı kızların bisikletle gezdiklerini, bir köşeye üşüşmüş artist mecmuası okuduklarını gördük. Bu gençler Atatürk'ü birçok inkılâpçılardan daha iyi anlamış görünüyorlardı. Biraz iktisadi refah o taassup dediğimiz şeyi nasıl atıyor ! Ama bütün mesele o iktisadi refahı sağlamakta. Kız çocuğunu okula göndermeyen zavallı köylü, aslında softalığı yüzünden değil fakat iktisaden o çocuğun emeğine muhtaç olduğu için bunu yapıyor. Yoksulum çocuğa ihtiyacım var, okul bir lüks oluyor benim için demekten çekindiği, utandığı için, kız çocuğunu erkek içine salıp okutmağa dinimiz cevaz vermez diyor. Biraz iktisaden kalkındırın bakalım o zavallıcığı aynı şeyi tekrarlayacak mı ?

İzmir kurtulduktan sonra yakın tarihimizin en meşhur kadını olan bir edibimiz Atatürk'e: «Zaferi kazandık ya şimdi ne yapacağız?» diye sorduğunda Atatürk «Birbirimizi yiyeceğiz» cevabını vermişti. Zira biliyordu ki bu milletin müsbet bir iş yapmağa koyulması için daha çok zaman geçecek. Başındakiler yüzünden. Biliyordu ki müsbet bir iş yapmağa kalkanlar, halkın kötü kaderini değiştirmeğe gayret edecek olanlar karşılarında daima köklü bir muhalefet bulacaklar ve bu yüzden de benliklerini kurtarmağa çalışıp memleketi unutacaklar. Bu sebepledir ki Cumhuriyeti ve inkılâpları gençlere emanet etmiştir.

Haydar KAZGAN

Dalkavuk

Prof. Ahmet NOYAN

Dalkavuk bir karakter yoksuludur. Fakat bence dalkavuğun dalkavukluğuna müsaade eden daha beter karekter yoksuludur.

Dal türkçede ağaç manâsına geldiği gibi aynı zamanda ince uzun manâsına da gelir. Kavuğun ne olduğu malûm; muhteşem bir külâhtır. Şimdi bir insanın başında up uzun yani dal gibi bir kavuk olduğunu ve bu zatın başını birazcık öne eğdiğini düşünün. Başın azıcık öne eğilişine mukabil kavuğun zirvesi uzun bir münhani çizer.

Fizik okuyan herkes bilir, manivelâ kanunları gereğince manivelânın uzun ucu kısa ucunun on misli uzunlukta olsa, kısa ucun bir santim hareketi uzun tarafın on misli hareketine sebep olur. Bunun gibi dal - kavuğun başı her şeye «evet» diyen malûm jesti ile beş santim öne eğilse kavuğunun zirvesi belki elli santimlik bir münhani çizer. Bu hal dalkavuktan ziyade karşısındakinin hoşuna gider. Karşısındaki kim mi diyorsunuz? Dalkavukluk bir küçüğe yapılmıyacağına göre karşısındakinin bir büyük, bir üst, bir âmir, bir hoca vesaire olabileceği tabiîdir.

Dalkavuk bir karakter yoksuludur. Fakat bence dalkavuğun dalkavukluğuna müsaade eden daha beter karakter yoksuludur. Meselâ; diyelim ki bir insan veya bir gurup insan dalkavuktur. Bir çıkarları olan kör para etmez büyüklerine aşırı methiyeler yazıyorlar, şakşaklıyorlar, el etek öpüyorlar, dünyanın en mükemmel adamısın diyorlar. O da hindi gibi kabarıp zevk alıyor, Aynı dalkavuk sürüsü, alışkanlık sebebiyle, fazilet sahibi başka bir büyüklerine de dalkavukluk yapmak istiyor, fakat bu asîl, ne kavuk sallamış ne de sallatmış olan büyük «istemem, böyle şey istemem.» diye bağırıyor, hiddetinden ve gür sesinden yer gök titriyor. Sorarım gençler size, bu iki karekterden hangisini seçersiniz?

Mevki bakımından bir büyükle bir küçük tasavvur ediniz ki mevkileri arasında yükseklik alçaklık farkı çok olmasın. Meselâ bir vekille bir umum müdür gibi, Bu küçük büyüğü ile telefonla konuşurken fırlayıp ayağa kalkar ve alelacele çeketinin önünü iliklemeğe çalışırsa bu haliyle önce bizi güldürür. Fakat biraz derin düşünürsek bu küçüğün o büyüğü ile telefonda değil karşı karşıya konuşurken, temsilettiği mevkiin icaplarını ve fikirlerini büyüğüne anlatmaktan âciz olduğunu, aman sandalyem altımdan uçuverir korkusuyla, ve hele o büyük biraz kaşlarını çatıverirse, tir tir titrediğini görür gibi oluruz.

Aziz gençler, dürüst karakterli olan Türk Gençliğinin hiç bir ferdinin bu dürüstlükten uzak kalmasına tahammül edemiyoruz. Sizi dalkavukluğa mecbur eden olsa ve bu hayatınız pahasına dahi olsa sert rüzgârlı kış günlerinde şapka bile giymiyerek açık bulundurduğunuz sıhhatli başlarınıza o dal - kavuğu asla geçirmeyiniz.

Evet, hepimiz beğenilme ve taktir edilme karşısında gevşeriz, hoşumuza gider. Bu bir insanlık kaprisidir. Eski bir vezirin «Söyle harem ağası yalan da olsa hoşuma gidiyor» deyişi bu insanlık kaprisinin güzel bir ifadesidir. Fakaat, yalan da olsa hoşa giden bu medhüsenalar

Harput Gelin

Bir gelin almışım
Alıp getirmişim uzaklardan
Senin masallarını sormuş bana
«Orası Harput, sevgili» demişim.

Sonra, senden konuşmuşuz
Bir sevgi paylaşılmış aramızda
Kale'n yücelmiş, anıtlar büyümüş
Sonra, senden konuşmuşuz.

Seninle baş başa kalmışız.
Tarih ulu bir ovaya seninle uzanmış
Söylenmemiş masallardaki üveyikler
Çözüp esrarlarını bulutlara kaçmış.

Gelinim boynu bükük
«Ben oraya gideceğim» der.
Gece gündüz, düşlerinde, işinde
Gelinim sana varmadan da sever.

Erdal CEYHAN

aşırı derecede olur ve fertlerin karakterlerini bozacak raddeye gelirse, ve hele bir menfaat karşılığı yapılırsa, o zaman felâkettir. Üniversiteler kanunumuzun üçüncü maddesinin bir kısmında şöyle deniliyor :

«Öğrencilerini ....., Türk devriminin ülkülerine bağlı ve mi'lî ka akter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.»

Buna göre biz hocaların dürüst karakterli, memlekete yararlı ve dalkavuk olmayan gençler yetiştirmemiz hem tabiî hem de kanunî vazifemizdir. Karekter şairimiz Mehmet Akif «Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek» diyor. Aziz gençler, sizin de davranışlarınız ve sözleriniz hakikat olsun da ziyanı yok odun gibi olsun.

Prof. Ahmet NOYAN

İLERİCİLER - GERİCİLER

Fikret MEMİŞOĞLU

Sözde kalmıyan terimler bunlar. Toplumda gruplaşmalara yol açıyor. Yalnız düşünce bakımından olsa zararı yok sosyal hayatımızda parçalanmalara da sebep olmakta..

Gerici kim, ilerici kimdir? Bu soruyu açıkça cevaplandırmak mümkün değil. Çünkü herkes kendisine ilerici diyor. Gericiliği kabul eden gösterilemez hiç.. Samur kürk olsa kimsenin omuzuna atamazsınız.

Bu terimlere muhatap olanlar gerçek bir fikrin yürekten sahibi değildir. Çünkü birbirlerini böylece küçümseyen sözde aydınlarımız, karşı karşıya gelince ortada peşinden koşulan bir fikir ve sistem olmadığını, aksine akıntıya kürek çekildiğini görüyorlar. Öyle olmasaydı, karşılıklı fikir vermeğe şahit olmamız gerekirdi. Halbuki böyle olmuyor. Karşılaşmalar, sitemlere, isnatlara ve ithamlara yol açıyor. Sonu da bazan küfür, bazan da kavgalarla bitiyor.

Bu aydınlarımız, bazan ekonomik bir sistem etrafında toplanarak gruplaşırlar: Liberalist olarak, sosyalist olarak.. Bazan da toplumsal düzenleri savunmak isterler. İşin iç yüzü açığa vurulunca bu gruplar birbirlerini kâh dinsiz veya softa, kâh ırkçı veya komünist vasıflariyle kötülemeye kalkışırlar. Ama bu şekilde kötülemeye kalkışanlar bile, tavsiflerinin niteliğini, bilmeseler gerek.

Liberalizmin ne demek olduğunu bilen, sosyalizmin ne demek olduğunu da bilir. Bu sistemlerden hiç birinin insanlara, toplumlara mutlak saadet getirmediğini ve getiremiyeceğini de bileceği için, insanın sistem tutmakta titizlik göstermenin faydasızlığı kanısında olması gerektir. Bu bakımdan ekonomik sistem savunarak gruplaşma ve karşılaşma, ya bilgisizliğin zorlaması, ya da bilgiçlik fantazisinin budalalığındandır.

Kültürel kaynaşmamız, ekonomik dayanışmamız, geri olmasa, bu konularda ileri geri gitmemize yer kalmaz. Aksine başbaşa verip uyuşmak ve anlaşmak imkânı aranır. Çünkü hiç bir sistem, her memleket için faydalı değildir. Bir memleketin ekonomik şartları iyice tesbit edildikten sonra tatbik edilecek sistemin iyiliği veya kötülüğü anlaşılabilir de ondan.. Bize düşen ödev, masa başından, lokal köşesinden, kalkıp, memleketin bu şartlarını araştırmak ve bulmaktır. Ama zahmetli iş. Buna yanaşamıyoruz. Lâfla peynir gemisi yürütmek gayretindeyiz.

İktisatçılarımıza bu şartların neden ibaret olduğunu sorsak, gerçek ve samimi bir cevap alamayız. Çünkü bunlar, metodik şekilde araştırılmış ve sınıflandırılmış değildir. Bilgi ve ilgi yoksunluğumuzdan bu. Şartları bilinmiyen bu ülkede, ekonomik sistem savunmak, lâf yarışmasından ibaret kalır. Önce şartlarımızı bilmemiz, sonra da sistemimizi bulmamız gerekir. O zaman bu sistem ne İngilizin işine gelen sistem ne de sovyetin tuttuğu sistem olur. Olsa, olsa Türk'e has, Türk menfaatine mümas özel bir sistem olacaktır. Okuyacağız, öğreneceğiz, bileceğiz, kendimize uygun olanı, kendimiz bulacak ve yaratacağız. «Fena fil - memleket olarak az, çok iyi âh olmak» budur işte...

Dinsizlik ve softalık neyin ifadesi?. Kim dinsizdir, kim softadır? Niçin ve nasıl? İnanış gerçek bir bilginin eseridir. Bu bilgi, bir iç çaba ile elde edilebilir ancak.. Mevlânâ'yı anlayamayışımız bundan hep.. Bir kısmımızın göklere çıkarması, bir kısmımızın yere batırmaya yeltenmesi de bundandır. Deniz kıyısında gezenler,

ya ondan korkarak kötüler, ya da onun enginliğine, derinliğine hayrandır, iç susuzluğuyla bakıp dalar.. Biz de öyleyiz, hep kıyıda dolaşıyoruz. Ne derinliğine inmek, ne de enginliğine ulaşmak çabamız var. Ama bir koyda karşılaşarak derinliğine ve enginliğine bilmediğimiz denizi, iyilemek ve kötülemek yarışına girince, peynir gemileri yüzmeğe başlar yine..

Irkçılık ve Komünistlik.. Birincisi milliyetçiliğin, ikincisi sosyalizmin, emperyalist ve saldırgan şekli olarak biliniyor. Irkçı, kimi korumak ister? Yurttaşından başka bir yurtta yaşıyanı mı? Türk kanını ve Türk şanını taşıyanın bağımsızlığını istemek, bizim gibi ve yardımlaşmak hatta bağdaşmak başka bir arzu.. Ziya Gökalp'in Turan ideali bu olmalıdır. «Vatan ne Türkiyedir Türklere ne Türkistan? : Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir : Turan!»

Bu beyitten anlaşılıyor ki Turan, ruhlarda kurulması gereken bir ülke.. Türk'ün büyüklüğü ve ebediliği arzusu.. Bu arzuyu Türk olarak kötülemek mümkün mü? Ruh birliği ve dirliği kurarak varlık göstermek elbette kaçınılmaz bir dilektir. Ama ırkçıyım, Turancıyım diye ortaya çıkmak, akıntıya kürek çekmek değil de nedir? Böyle diyene şöyle sormak gerekir. Bu konuda kültürel ne gibi bir çaban var? 1071 den önceki tarihini, san'at eserlerini kimden öğrendin?? Bu gün Türk alemine ışık tutan ne gibi eserler hazırladın, veya hazırlıyorsun? Türk'ün dehasını belirten, dahiler hazırlayan ne gibi çaba içindesin ? Bu soruların cevabı, doyurucu olarak verilemiyecek ve alınamıyacaktır!

Komünizm, iç yüzü bilinerek Türkiye'de yayılmasına imkân olmıyan bir Sovyet düzeni Sarı Maskofun zulüm hikâyelerini beşikten okula kadar, zalim Rusun yurdumuzu çiyniyerek doğudan ve batıdan Akdeniz'e inmek entirikalarını ilkokuldan, yüksek okula kadar dinliyen ve okuyan Türk gencinin Komünizmi benimsemesi, düşünülemez. Her şey bir tarafa, bu toprakta yaşadığımıza, bu havayı teneffüs ettiğimize ve bu memlekette doğup büyüdüğümüze göre bir insan olarak mümkün değildir bu. İnsanın hayvandan farkı, kadir kıymet bilişteki üstünlüğüdür. Köpek bile nankör olmadığına göre, bir insanın nankörlüğünü kabul etmek mümkün değil. Tabii sözümüz insan olan için.. İnsanlık vasfını kaybedenden her şey beklenebilir. Anasını öldürmek, babasını süründürmek, yuvasını dağıtmak yurdunu satmak!.. Ama bunları yapanlar insan vasfında olmıyan yaratıklardır.

Sovyetler bile uygulamakta oldukları ekonomik sistemin, bütün şiddetlerine ve istismarlarına rağmen faydalı olmadığını anlıyarak düzenlerinde değişiklik yapmak zorunda kaldıktan sonra, bile bile komünizmi benimseyecek aydın tasarlamak, karanlığa kurşun sıkmağa benzer. Gizli, aşikâr ben komünistim diyen çıkarsa bilmek gerekir ki, o kimse, ne dediğini ve niçin olduğunu bilmiyendir.

Bu deyişler, iki sebepten ileri geliyor. Birincisi Türk idealizminin felsefesini yapmamış ve sistemini kurmamış olmamızdan .. Bu birinci sebebin vebali sosyal düzeni yürütenlerin omuzundadır. İkinci sebepse, şarkın müşterek zaafı olan fantazi düşkünlüğü, desinler badalalığıdır.

Dünün tatlısu Frengi ne ise, bu günün sebebini bilmiyen komünisti hatta sosyalisti de odur.

Bunlarla kendimizi yorup yıpratacağımıza atom devrinde anlayış göstererek ilericinin geriye, gericinin ileriye dönüp elele vermek suretiyle karekteri değiştirecek bir cehit sarf ederek kudretimizi, fazilet ve medeniyet halinde isbat etmek ve dünyaya tanıtmaktan ibaret olmalıdır. Doğuyu, Batıyı kıskandıracak örnek bir karar ve gururla..

O kadar ki, tarihlerin üstüste yattığı bu Anadolu, en ince ve en üstün bir medeniyete, yeniden beşik olsun. Bu te-

FERYÂD

— Berber Şevki'nin yıkılan kahvesi için -
— Suzi Can'a —

Yıkılan kahveye bakdıkca neler yâde gelir :
Gençliğim tazelenir, geçmişim âbâde gelir !

Tütüyor, dişçi Kemal'in sanırım nargilesi,
Kahveler bir bir ocakdan köpürüp, sâde gelir.

Ne sıcak yerdi, düşün bir hele, ey Sûzi'yi Can
(Mamo) her emre koşar, her söze âmâde gelir.

Dem tutarken bize (Şevki), çay içip demlenerek,
Bir hoş oldukca sanırdık, gül açar, bâde gelir.

Elâziz şendi, füsûn beldesi, gülşendi, o gün,
Harput'un şimdi, hazan bülbülü feryâde gelir.

H. DUMAN

menni, ölenlerle kalanlar arasında, çözülmez bir bağlantıdır. Bir kaç rahmetli şairin beyitlerini okuyalım.

Tevfik Fikret, Amentü'sünde :

Bir gün yapacak fen, şu siyah toprağı altın,
Her şey olacak kudret-i irfanla... inandım.

Mehmet Akif, Safahat'ında :

Dünya koşuyorken yolun üs'ünde yatılmaz.
Davranmayacak kimse, bu meydâna atılmaz.

diyor. Yahya Kemal ise,Kendi Gök Kubbemiz'de :

Gönlüm isterdi ki mâzîmi dirilten san'at,
Sana târihini her lahza hayâl ettirsin.

demektedir.

Ölenler kalanlardan bunları ve buna benzer olanları istiyor. Bize düşen de, dünya ölçüsünde geçmişimizi, gelmişimizi bilmek ve bilmekle de kalmıyarak, geleceğimizi hazırlamak ve yaratmaktır. İlerici, gerici diye gruplaşacağımıza, kurucu ve yaratıcı çabası içinde olmalıyız.

Fikret MEMİŞOĞLU

450 Yıl Önceki Haput Mahalleleri ile Nahiyeleri

M. Fahrettin KIRZIOĞLU

Bu yazımızda, «Yeni Fırat» okuyucularına, 1515 güzünde gönül isteği ile Anadolu-Türk Birliği'ne katılarak Kızılbaş-Şafililer'den yüzçeviren eski Akkoyunlu ölkesi Diyarbekir Vilâyeti'nin Harput Sancağı'nın o çağdaki bütün hususiyetlerini bildiren ve 1518 yılındaki ilk Osmanlı sayımı olan «tahrîr»i gösteren defterdeki bilgilere işaret etmek istiyoruz. I. Sultan Selim'in buyruğu ile ve ilk Osmanlı Beğlerbeğisi (Diyarbekirli Akkoyunlular'dan) Bıyıklu-Mehmed (Fâtih) Paşa'nın zamanındaki dirliklere (hâs, zeâmet ve tımar'a) göre *h. 924 (1518)* yılında yazılan bu defter, İstanbul'da eski Osmanlı Evrak Hazinesinin bulunduğu «Başvekâlet Arşivi-Tapu bölümü 64 sayı»dadır ve *«Diyârbekir Eyâleti Mufassal Tahrîr Defteri»* adını taşıyor. 450 yaprak tutan ve 13×41 santim boyunda olan bu defterde, o zamanki Osmanlı Eyâleti «Diyârbekir Vilâyeti»nin - Akkoyunlular çağındaki gibi -, kuzeyde Munzur dağlarından güneyde Musul batısındaki Sincar dağına değin uzayan yerleri içerisine aldığı belirtilerek, şu 12 Sancağa ayrılmış bulunduğu yazılıdır.

1) *Amid* (Diyarbekir), 2) *Keğı*, 3) *Çemişkezek*, 4) *Arabkir*, 5) *Harput*, 6) *Ergani*, 7) *Çermik*, 8) *Siverek*, 9) *Ruha* (Urfa), 10) *Birecik*, 11) *Mardin*, 12) *Sincar*. Bu defterdeki Sancaklara göre, şimdiki «Elâzığ İli»miz : 1) Harput Sancağının tümü, 2) Keğı'ya bağlı Karakoçan ve Palu (Ocaklık), 3) Çemişkezek Sancağı'ndan «Kaban» (Keban) ve 4) Arabkir'den «Ağın» bölgelerini içersine almış bulunuyor. 1518 de bütün eyâlette, eskiden alışılmış bulunulan ve çok âdil olan *Akkoyunlu Padişahı Uzun-Hasan* (1453-1478) tarafından konulan *«Hasan Pâdişâh Yasaları»* da, birtakım vergiler için yürürlükte bırakılmıştır.

603-604 sahifelerdeki *«DEFTER-İ YASAHÂY-İ LİVÂ-İ KHARPURT»*ta : şehirdeki tamga ile bâc ve başkaca yönlerin vergileri, hep «mûcib-i Kaanûn-i HASAN-PÂDİŞÂH»a göre ; ve şehir ile köylerin gelirlerinin de «KAANÛN-İ OSMÂNÎ»ye uyularak alındığı, belirtilmiştir. O zaman, şimdiki demokrasiye benzer bir davranışla Akkoyunlu Yasalarının «ihtiyâr-i re'âyây-i Vilâyet»e, yani Vilâyetin vergi ödeyen halkının isteğine uyularak yürürlükte bırakıldığına da işaret edilmiştir. Eski Akkoyunlu ölçülerinden bir *«nügü»*nün de Harput'ta, Osmanlıların 200 dirhemi (yarım-okkası) ağırlığında olduğu bildiriliyor. İlk Osmanlı Harput Sancakbeği AHMED BEĞ'in, maaş yerine yıllık «dirlik» olarak şehir mahallelerinden alınacak öşürden de pay aldığı yazılıdır. 614-620 sahifelerde, son dördü Ermeniler'e âit bulunan Harput'un 13 mahallesinin adları şöyledir :

1) MAHALLE-İ KAYA, İs'âmiyye (Türk) ;
2) » HOCAHASAN, »
3) » AŞÇI »
4) » BÖRKÇÜ PÎRMEHMED »

5)	»	KADIKAYASI	
6)	»	MEDRESE-İ HÜMÂM	»
7)	»	KHENEGİ	»
8)	»	MESCİD-İ-CUM'A	»
9)	»	HÂCİSATILMIŞ	»
10)	»	SİNAMUN	Erâmine (Ermeniler) ;
11)	»	NORŞEN (= Yenice)	»
12)	»	GÜRCÜBEG	»
13)	»	ŞEHRÛZ	»

«KHARPURT SANCAĞI» : 1) *Merkez*, 2) *Aşağı-Gölcük*, 2) *Yukarı-Gölcük*, 3) *Hersini*, 4) *Ebû-Tâhir* adıyla dört «*Nâhiye*»ye ayrılmıştır (kazâ düzeni yoktur). Bunlardan «NÂHİYE-İ HERSİNİ»de : Rıbât (hisâr/kal'a), Herdi, Zeyve, Parçikânlu, Satik, Şahablu, Erendik, Alaca, Konakalmaz, Khorsik, Yeninik, Sarılu, Iğıki, Khaldım-Veng, Müridi, İnebek, Kégvenk, Kharcik, Pertecik, Khoş-Çanakçı, Bağnik, Khanzin, Khacemerek, Ağcaviran, Khaz, Aligölü, Sili, Alamanlu, Meşheddepe, Emenekkaçmaz, Kozhamidli, Şemsî (Güneşetapan = Kızılbaş mezhebindeki yerli halk demektir), Avcı, Düz, Akhur, Kavak, Birinci, Harbi, Küçükmalatya, Büyükmalatya, Kezik, Üçağaç, Çakmak, Açadepecik, Örik, Çomak, Tavladepecik, Elki, Sofîtürk, Ködik adlı köyler anılmıştır.

Şimdi yerini bilemediğimiz «NÂHİYE-İ EBÛTAHİR»de de şu köyler vardır: Nefs-i Ribât-i Ebûtâhir (Hisar), Cüke, Samakhtu, Ayus, Yenice, Ağsekü, Kamışlık, Bekreme, Uslu, Kürdçerkes, Kazarı, Yukarı-Elkük, Aşağı-Elkük, Büyük-Keferriz, Küçük-Keferriz, Karakuyu, Finik, Erenkek, Ardak, Çolanı, Tilek, Miskini.

Eski Harput tarihini aydınlatacak 1518-1868 arasındaki 350 yıllık «Tahrîr» defterleri Osmanlı Arşivlerinde alâka ve himmet bekliyor.

M. Fahrettin KIRZIOĞLU

HOYRATLAR

Gülemem, gülemem
Gül koklıyam, gül emem.
Gönlü şad olan gülsün
Dertliyim ben gülemem.

Derde kerim, derde kerim
Gam toplar, derd ekerim
Yas tutma deli gönül,
Hüda her derde kerim.

ALMANYA MEKTUBU

Hasip MEMİŞOĞLU

Bad Godesberg 9/10/1963

Bu mektubumda, Türkiye'de sözü edilmeye başlanan Turizm Konusu'na dokunmak istiyorum :

Turizm ve Tanıtma Bakanının bu konuyu ele alması, beni bu konu üzerinde önemle durmaya sevk etmiş oluyor.

Memlekette büyük bir çoğunluk, Turizmin önemini kavramış olduğu halde Turizm endüstrisine para yatırmakta ne gibi engeller ve endişeler olduğu anlaşılamıyor bir türlü !

Hele özel sermayenin, altın yumurta yumurtlıyan bu tavukdan ürkmesi pek garip bir şey. Yurd dışından turist celbine güçleri yetmezse bile, iç turizmi canlandırmak dahi sermaye yatırmaya değer.

Almanya'da senelik iznini kullanmıyan bir tek işçi, Memur, esnaf, Öğrenci, kısaca tek Alman yoktur. % 90 çoğunluk, başka memleketlere, özellikle deniz kıyılarına (İtalya, İspanya, Hollanda gibi yerlere) gitmektedirler.

Bunun dışında, cumartesi pazar vesair tatil günlerinde, mutlaka yer değiştirip başka şehirlere gidiyorlar. İç turizm, her mevsimde öylesine hareketli ki...

Güneşli bir havanın hasretini, Almanya'da bir hafta olsun kalmamış olan birisine anlatmak oldukça zor bir şey.

Konuyu dağıtmadan buralarda güneşin yokluğunun nedenini anlatayım :

Almanya boydan boya ormanlarla doludur. Orman çokluğu daima bulut çekmekte ve senede sayılı bir kaç gün hariç hava hep bulutlu ve yağışlı geçmektedir. Yağmur ormanları geliştirmekte orman, yağmura sebep olmaktadır. Tabiat kanunları ile meydana gelen bir fasit daire bu.

Tatil günlerinde hava güneşli ise, Alman'ı bağlasanız evde durmaz. Arabasile yahut trenle en azından 15-20 kilometre ileride, ya nehir kenarında, ya orman içinde bir gazinoya gider. Akşama kadar vakit geçirip döner. Gittiği yerden ormanın manzaralarına ait kartpostallar alır, yakın arkadaşlarına, arkabalarına gönderir.

Havanın kapalı olması dahi bu iç turizmi durduramıyor.

Yabancı turizm bürolarının reklâmlarında (Güneş garanti) diye bir ibare var ki, hâlâ garibime gidiyor.

Allah'ın bileceği iş için adam garanti veriyor. Tanrı yalan söyliyeni sevmez amma, onun da hoşmeşrep tarafına rastlıyor olmalı ki turizm bürolarını mahçup etmiyor sanırım.

Türkiye için, hâlâ yaz aylarında böyle bir garantiyi en müşkülpesent tüccar dahi endişesizce verebilir. Herhalde.

Almanlar genellikle Avrupalılar neden çok sayıda Türkiye'ye gelemiyorlar? Şu hususları açıklarsam sebep kendiliğinden anlaşılacak :

Almanya'da % 80 çoğunluk, senede iki veya üç hafta izin hakkına sahiptir. Türkiye'ye otomobil yahut trenle gitmeyi göze alamaz, çünkü izininin bir haftasını yola feda edemez. Uçakla asla gitmez. Çünkü Alman iznini en az para ile, en iyi şekilde geçirmeyi düşünür.

Bulgarlar yaz aylarında çok ucuz fiatla uçakla dolmuş seferleri yapıp turist taşıyorlar.

Alman turisti gittiği yerde tam bir sükûnet arıyor. Yemek, kahvealtı ve yatak dahi, bütün hizmetleri kaldığı pansiyondan bekliyor. Mümkün olduğu kadar ucuz fiatla ve mümkün mertebe en

iyisini tercih ediyor.

Lüksü kat'iyyen aramıyor. Temiz, iyi ve rahat olsun, fakat mutlaka az para ile.

Hollanda da temiz, sadece temmuz ayında iki hafta, en çok 20 gün (hava iyi olursa) güzeldir. Ağustos ayı geldi mi, ne denizin ne de havanın tadı kalır.

Ağustosda Hollanda'ya giden bir Alman ailesi dönüşde bana aynen şöyle söylemişti : - daima yağmur, daima soğuk, fakat fevkalâde -. - denize gittiniz, yüzemediniz, gezemediniz, neresi fevkalâde bunun? - dive sordum. Lâf olsun dive sormuştum. Alman'ın neye fevkalâde dediği gayet açık. Kaldığı pansiyon temiz, rahat ve bütün ihtiyaçlarını en ucuza sağlamış. Az para ile değişik yerde izin geçirmiş. Pansiyonda pencereden denizi seyretmiş, yağmurlu havada şemsiye ve pardesü ile gezmiş. Amma, az para sarf ederek izin geçirmek yok mu işte burası fevkalâde.

Dahası var : Almanlar, gelecek yıl iznini nerede geçireceğini bu seneden tasarlar, tasarrufunu, plânını ona göre yapar. Tatilini, meselâ Hollanda'da geçirmeği tasarlamışsa mutlaka oraya gider gittiği sırada hava bozuk geçerse kararını değiştirmez.

Hollanda sahillerinde oldukça serin bir yaz günü yabancı turistlerin deniz kenarında palto ile oturduklarını, dizlerinde battaniyelerle denizi seyrettiklerini gözlerile gören bir arkadaşım anlatmıştı.

Allah'ın, memleketinize parasız ihsan ettiği güneşi, Almanlara satabilirsek mesele tamamdır.

Tatilde güneşli bir yer bulmak Alman'ı sevinçten deli eder.

Anadoludan İstanbul'a gelen saf köylüye Eminönündeki meydan saatını, belediyenin tramvavlarını satan açık gözler var da, güneş delisi yabancı turist'de güneş'i satacak bir akıllı yok memlekette.

Turist için diğer önemli konu gümrük kontroludur. Gümrük kontrolunu en kısa zamanda, en iyimser şekle ve gülümser yüze ulaştırmak elzemdir.

Bir kaç ay evvel Belçikaya gitmiştik. Hududtaki memurlar yolu açıp selâm verdiler. Geçip gittik, Ne pasaport soran ne araştıran oldu. Bunlar her hudutda böyle alışmışlar. Birde propaganda bakımından görüşlerimi açıklamak istiyorum. Türkiyenin turizm propagandasında yanlış bir takdim şekli var, Eski eserlerin propagandası pek önemli değil, nedeni şöyle : Türkiyede okur yazar olmıyanların % nisbeti ne ise, burada ayni nisbetteki halk orta okul seviyesinde tahsil görmüştür. Yani, çoğunluğun kültürü vasatın üstünde değildir.

Efesteki tapınaklar, Bergamadaki tiyatro harabeleri, truva, Göreme Ürgüp vesaire çoğunluk için ilgnç değil,

Alman'ı bir günde, en ucuz fiatla Türkiye'ye götürünüz. Güneş altında deniz kenarlarında sükünet içersinde istirahat edebileceği imkânı veriniz. Az para ile temiz yaşasın, ödediğinin karşılığını bulsun, mütecessis nazarlar altında rahatsız edilmesin, Sarkıntılık sululuk edenler bulunmasın. İzni bitince de yine ayni sekilde ucuz fiatla ve bir günde yerine ulaştırınız.

Bunları sağladıktan sonra, Türkiye'yi Alman turistinin işgalinden kurtaramazsınız.

Alman'ı, memlekete celbettikten sonra, tarihi eserlerin propogandasını orada yapınız. Oraya kadar gelmişken görmeden edemiyecektir. Yerli Memurlarımızın ve ürünlerimizin satış ve propagandası da orada sağlanmış olacaktır.

Amma, sırf tarihi eser görmek için turisti celp etmek isterseniz, boşuna bir çaba olur. Üç beş tane arkeolog zaten oradalar. Bizim yapamadığımız kazıları yapıyorlar, araştırıyorlar.

Bu tarihi eserlerden, bir Alman tanıdığıma bahs etmiştim. İlgi ile dinledi. Fakat ne cevap verdi bilirmisiniz? «Enteresan şeyler, amma, tatilimi arkeolojik

ELÂZIĞ'IN KONUT DURUMU ve 1960 - 1970 YILLARI ARASINDAKİ KONUT İHTİYACI TAHMİNLERİ

Orhan BULDAÇ

Yazımın bu kısmı, konut yatırımı yapmak niyetinde olan hemşehrilerimizin, ve hızla büyüyen şehrimizde konut meselesinin ilerde bir problem olarak ortaya çıkacağından şüphe etmediğimiz için, arsa ve konut politikasının tesbitinde yardımcı olur ümidi ile Belediyemizin müstakbel yöneticilerinin dikkatlerine sunulmuştur.

KONUT DURUMU :

1960 yılı genel nüfus sayımından derlenen bilgilere göre şehrimizde 10957 Konut ve aile bulunmaktadır.

Bu miktar konutun, ihtiva ettikleri oda adetlerine göre bölünüşü aşağıda gösterilmiştir :

ODA ADEDİ	KONUTLARIN SAYISI
1 ODALI	1818 Ünite
2 »	4752 »
3 »	2677 »
4 »	1055 »
5 »	348 »
6 »	117 »
7 »	35 »
8 »	57 »

Elâzığımızda ailelerimizin ortalama büyüklüğü 5,5 kişidir. Ailelerimizin büyüklüklerine göre dağılışı şöyledir : 10957 aileden 294 ü bir kişiden; 1117 si iki kişiden; 1406 sı üç kişiden; 1888 i dört kişiden 1962 si beş kişiden; 1666 sı altı kişiden; 1147 si yedi kişiden; 639 u sekiz kişden; 800 ü dokuz ve daha fazla kşiden teşekkül etmiştir. Elâzığ'da her odaya 2,22 kişi düşmektedir. Bu miktar Türkiye ortalamasından daha iyidir.

Ancak konutlarımızın iskân şartları ve inşa durumları itibarı ile değerlendirilmelerini malûmat kıtlığından yapamıyoruz. Şu kadarını söyliyelim ki şehrimiz konutları her türlü ölçülere göre kifayetsizdir.

(Sayfayı çeviriniz)

---

bilgi edinmek için harcamayı hiç düşünmüyorum.»

Almanya'dan Türkiyeye gidiş - dönüş beşyüz markın alında kalmak şartile uçak seferleri sağlanabilirse, üst tarafı özel sermayenin idrakine, basiretine ve memleket severliğine kalır.

Yalnız turisti yolmayı sakın akıllarına getirmesinler. Alman, gittiği yerde, hasretini çektiği güneşi bulmasa dahi, izinin sonuna kadar orada kalır. Fakat, izin için ayırdığı parasını, üç günde elinden alacaklarını sezdi mi ertesi gün geri döner. Ve bir daha O semte uğramaz.

Güneşi satarken sürümden kazanacağız. Bunu sakın unutmayalım.

Hasip MEMİŞOĞLU

Bugün için sevinilecek tek husus başka şehirlerde problem olan gecekondular şehrimizde hiç denecek kadar azdır ve mevcut 15 gecekonduyu belediyemiz kendi imkânları ile hemen tasfiye edebilir.

Büyük bir şehir olmaya namzet Elâzığ'ın Konut durumu şimdiden dikkate alınırsa ileride mesele olmaz.

Elâzığ istikbalin sanayi şehri olmaya namzettir. Sanayi şehri olmak köylerden ve diğer şehirlerden Elâzığ'a doğru bir işçi akımı doğuracak ve şehrin konut ve lojman ihtiyacını artıracaktır.

ELÂZIĞ'IN KONUT İHTİYACI TAHMİNLERİ :

Elâzığ'ın 1960 Genel nüfus sayımına göre nüfusu 60.289 dur. Şehrimizin nüfusu her yıl % 7 oranında artmaktadır. Bu nisbet süratli bir büyümeği ifade etmektedir.

Aşağıdaki tabloda nüfusun yıllar itibarı miktarı ve doğuracağı konut ihtiyacı hesabedilerek gösterilmiştir.

YILLAR	Nüfus FARKI	ARTAN NÜFUS/AİLE ORTALAMA	İHTİYAÇ
1961	64509— 60289	: 4220 : 5,5	: 767
1962	69024— 64509	: 4515 : 5,5	: 821
1963	73855— 69024	: 4831 : 5,5	: 878
1964	79024— 73855	: 5169 : 5,5	: 939
1965	84555— 79024	: 5531 : 5,5	: 1005
1966	90473— 84555	: 5918 : 5,5	: 1076
1967	96806— 90473	: 6333 : 5,5	: 1151
1968	103528— 96806	: 6776 : 5,5	: 1232
1969	110832—103582	: 7250 : 5,5	: 1310
1970	118590—110832	: 7753 : 5,5	: 1410
		ON YILLIK İHTİYAÇ YEKÛNU	10589

On yıllık ihtiyaç yekûnu 10589 ünite olup her yıl 1059 ünite konut yapmak gerekir.

On yıl sonrasının 120 bin kişilik şehrinde konut yatırımı yapacak olanların dikkate almaları gereken en mühim husus yapacakları konutun büyüklüğüdür. Konutun büyüklük ölçüsü ihtiva ettiği oda adedi ile ölçülür.

Elâzığ'da ailelerin büyüklüğüne bakarak diyebiliriz ki ; Elâzığ'da en fazla üç odalı konuta ihtiyaç vardır. Her yıl yapılması gereken konutların % 11 inin bir odalı ; % 32 nin iki odalı ; % 33 ünün üç odalı ; % 24 ünün dört odalı olması gerekiyor. Bu şekilde şehrin konut ihtiyacı hiç israfa yer vermeden karşılanmış olur. Kiralamak maksadı ile yapılan konutlar kolaylıkla kiracı bulurlar.

Belediyemiz şehrin genişleme istikametini kestirerek oradaki boş arsaları şimdiden almak ve oralarda mahalleler kurulacağını dikkate alarak kamu hizmetlerini oralara kadar götürmek imkânlarını araştırmalıdır. Dar imkânları ile bu mühim meseleyi ancak şimdiden yapacağı program ve plânlarla çözmeye hazırlanmalıdır.

Orhan BULDAÇ.
İmar Bakanlığı
Mesken Plânlama Dairesinde İktisatçı

Kaçalım Balam

Dağ taş aşan atımız var
Seni beni taşır, balam !
Olsa da çevrem dört duvar,
Sen el versen aşar, balam !

Arada engeller varken,
Gönlüm sana düştü, derken.
Çağla aşkım, olmuş erken
Sen topla, sen döşür, balam !

Di gel söz verdiğin yere,
En son söze gelsin sıra.
Fırsat geçer dura dura,
Ay batar, gün ışır, balam !

İşim yok güneşle ayla,
Bahtıma yıldız ol söyle :
Seveni öldüren böyle,
Nasıl gamsız yaşar, balam !

Sarıl atımın saçına,
Çıra tut gönül göçüne.
Aşk sığmazsa yurt içine,
Yol gurbete düşer, balam !

Cenâni DÖKMECİ

FİKRET ve AKİF

Emine GÜLTEKİN

Fikret'i, eserlerini inceliyerek de öğrenmeğe çalışalım : O, yazdıklarının hepsini derlemiş değildir. Hele Divan taklidî olanlarında yeni bir ruh yoksa, onları hiçbir şiir kitabında bulamayız. Ancak o devrin mecmualarını karıştırmak gerekir. Fikret'in kişiliği bakımından buna da lüzum yok tabiî...

Eserleri :

Fikret, meşhur eseri, Rubabı Şikeste'de Rumî 1304 ten 1312 yılına kadar yazdıklarını «Eski Şeyler» başlığı altında toplamıştır. Aynı adı taşıyan manzumesinin sonunda :

Ben arkanızdan ağlarım ancak, ve pürkeder
Nazmeylerim zevâlime ağlar neşiydeler.

diyerek hâtıralarının unutulmasına karşı üzüntüsünü belirtir. Unutulmak, güç ve hazin bir şey. Mehmet Akif te bu üzüntünün kaygusundan kurtulamamıştır :

Safahat İçin

«Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın.»
Derdim, sana baktıkça, a biyçâre kitâbım !
Kim derdi ki : sen çök te senin arkana kalsın,
Uğrunda harâbeylediğim ömr-ü harâbım ?

Birbirinden çok ayrı duyduğu ve düşündüğü sanılan bu iki şâirin, duygu ve düşünce birliğine, böylece çok rastlayacağız. Ancak, Akif kadar heyecanlı olan Fikret, biraz daha karamsardır.

«Baba yuvası»ndan geçerken bile :

— Âşiyân-ı Peder'den —

Ben zülâlimle kalmak istiyorum,
İnfiâlimle kalmak istiyorum,
Tek muvâfık bugün, bu hâl bana,
Ben bu hâlimle kalmak istiyorum.

diyerek üzüntüleri yolunu kesmekte...

«Geçmişte» başlıklı manzumesinde, ömrünün bahar demi ve neş'esinin kaynağı, kabul ettiği mâziyi, anarken de bu kaygu ve kuşkulardan kurtulamaz. Manzumesinin başlangıcı ve sonucu elemlerini terennüm etmekle başlayıp, bitiyor.

Mâzîye atfedip nazar-ı infiâlimi
Görmekteyim zalâm-ı hazân içre hâlimi.
.....
Her dem sabâh olan o güzel günlerin bu leyl
Akşâmıdır ki eylemez artık sabâha meyl !

Ah keşke Fikret, bu kadar kötümser olmasaydı. Bir kere bulut gibi, onu kuşatan bu hal, edebiyâtımızı, onun kaleminden hakkiyle beklenilen nelerden yoksun etmemiştir ki...

«Bahar Sabâhı = Suph-u Bahârân» Başlıklı manzûmede, bahârın feyzinin ve şevkinin şiirini dinlemek istemez miyiz ? O, bu başlıkla yazdığı manzûmede bile, hep ızdıraplarını döküp saçmaktadır :

Karıştı hâke, ben artık ne söylesem bîysûd,
Letâif-i seheriyden lâtiyf olan o vücûd ;
O gitti, ben kalabilsem de neyleyim mes'ud ?!
Verir mi fâide hicrâna, âh, âh sürûd ?!...

Fikret, «Eş'ar-ı Muhabbet'ten» konu seçerken de, gamdan elemden uzak kalmak için, ne kadar korku içindedir. Her halde vakar ve titizliğinden olacak, tatmin edilmemiş bir ruhun esiri olmalı o...

Keşke Fikret, «Ey yâr-ı nağamkâr» manzumesinde olduğu gibi, neş'esine yol verse, hisleriyle heyecanına dizgin vurmasaydı. O'nu biz, çok lirik bir şair olarak sevecektik muhakkak.

Çal, ben de olup şevk ile âhengine peyrev,
Dillerdeki sevdâları cûşân edelim, çal!
Çaldıkça doğar gönlüme eş'âr-ı nevânev;
Her nağmene bir şi'rimi kurbân edelim, çal!
Çal, âlem-i ervâhı da raksân edelim, çal!

Azap ve ıztırâbın, şiirini yazmak başka; onun esiri olmak yine başka... Birincisi Fuzûli'de var, ikincisi Fikret'te... Fuzûli unutulmuyor, Fikret unutturulmamak isteniyor. Bu isteğe, hiç lüzum kalmazdı: eğer söylediği gibi olsaydı. Dikkatle incelenilirse Fikret'in yalnız bir san'atkâr değil, coşkun bir şâirlik kudretine de sahibolduğu, kabul edilmek gerekir.

Kimseden ümmiyd-i feyzetmem, dilenmem perr-ü bôl.
Kendi cevvim, kendi eflâkimde kendim tâirim.
İnhinâ, tavk-ı esâretten girandır boynuma;
Fikri hür, irfânı hür, vicdânı hür bir şâirim.

Bu kıt'ayı yazan, Fikret değil de, Nef'i sanki... Nef'i'ye niçin âşık olduğunun farkında olsaydı, Nef'i'nin yazmayı ihmal ettiği, Türk Şehname'sini, Fikret yazardı belki... «Öyle bir nehr-i muazzam gibi cûşetmek» için Fikret'in iç kâinatında hiçbir noksanlık yok, fakat kötümserlik esîri olmasaydı. «Fakat eyvâh, çorak yerde akıp gitmek!» memleketin kuraklığından değil, kendi kötümserliğinin burukluğundan! Bunda vakârı aşan bir şahsî gurur ve bir özbenliğin de payı var. Çünkü, bu kadar beğenmemezlik olmaz. Önce bizim kendimize benzeyeceğimizi, sonra başkalariyle aynı seviyeye geleceğimizi, ve onları geçip örnek olabileceğimizi de kabul etmek lâzım. Okuyan Fikret, sosyalojiye önem vermemiş olsa gerek. Yoksa o, zamanında gençliğe ışık tutarak aydın yollar gösterebilirdi. Hatta gençliğin meş'alesi de olabilirdi. Bugün sevilişi, bu yoldaki pırıltılarından dolayıdır.

Ama bütün bu kötümserliğine rağmen, Fikret'ten kalan çok şey var bize: İstanbul şivesinin, bütün tabiîliği ve inceliği ile şiir diline sokulması onun çabasıyla olmuştur. Aydın tabakanın konuştuğu ağdalı dil bile, en zarif şekilde, onun kaleminden çıkmıştır. Vezin ve kafiye kayıtlarına rağmen, bu konuda, Halil Ziya'dan daha başarılıdır Fikret... Hele dili geliştirmek için, yabancı kelimeleri artırmak düşüncesine sahip olmasaydı, Mehmet Akif'in, Yahya Kemal'in yaptığını, o yapacak ve arkasından da bir nesli sürüklemiş olacaktı.

Garba hayran olmasına rağmen, Batı milletlerinin, bu yolda gösterdikleri titizliğe kayıtsız kalışı, halktan uzak kaçmasından dolayıdır. Halkın bir hazine olduğuna kani değildi Fikret.

Yahya Kemal'in «Türkçe ağzımda annemin sütüdür» mısraı, Fikret için de bir zihniyetin ifadesi olmalıydı; olmaması ne yazık!.

Konu çemberini, en geniş ölçüde kırarak alışılmayan bir çok konuyu şiir olarak işlemek, edebiyatımız için büyük bir kazanç şüphesiz... Şiirimizin konu ufkunu, en çok açan da Fikret'tir. Ancak, öz şiiri yakalıyacak yerde, fikri erit-

HEP VE HİÇ

Dünyâ, çile çektirmeğe, bir hadde imiş hep !
Ukbâ, el açıp ummaya, son radde imiş hep !

Hep menfaat ansız bizi bağlar ve çözermiş,
Sonsuz koşumuz, sâde, bu serhadde imiş hep.

«Can yongasıdır mal» diyen idrâke, yuf olsun,
Bilmez mi ? Her ömrün sonu, merkadde imiş hep !

Yâr, arkadaş, ortak ; meze, mey dostu, el üstü ;
Tek gayretimiz, şerri de hayr adde, imiş hep.

Bundan mı, nedir, âşıka mâşûkun itâbı ?
Meyl aşka değil, bir bükülen kadde, imiş hep !

Aydınlatarak gerçeği, bir nâfiz ışık âh ;
Gördük, çıkacak yol, bir o loş cadde imiş hep!..

Bârî yine sen «rûh-ı revân» ol, bize, Fikret.
Mâdem ki hayâtın sonu hiç, madde imiş hep !..

Fikret MEMİŞOĞLU

---

meksizin, birinci plâna alması edebiyatımızın kaybı, fikriyatımızın kazancı oldu. Bunda kabahat, yalnız Fikret'in değil, alkış tutan çevresinindir de... Bugün olduğu gibi, dün de, samimi tenkidi bir vazife bilmeyişimiz, ve buna tahammül olgunluğunu göstermeyişimiz, o gün için Fikret'e yükseliş, bugün için bir düşüş olmalı. Bugünkü tenkidin sebebi, o günkü takdirin gazabı sayılmalıdır.

Gerçek şiir yazmak güç, gerçek şâir az yetişiyor. Bu kabiliyette olanları da, ya lüzumsuz tenkit, ya fazla takdirle çevresi köreltiyor. Bu tenkit ve takdire karşı gelebilmek de, her yiğitin kârı değil!...

Fikret'te kötümser bir ruh olmasına rağmen, yıkılmaz bir mücâdele cehdi de var. Kötülüğe karşı, bilgisizliğe karşı, zulme ve zâlime karşı ; ama fazilet için, medeniyet için ve hürriyet için... Bu sırada Fikret, gürleyen bir sestir. Vatan şiirleri, gençlik marşları yazdığı vakit dahi, bu kadar heyecanlı sesler duyamayız ondan. Duyamayız tabiî... Fikret içini boşaltıyor çünkü. İsterse kötümser, isterse karamsar olsun. Samimiyetle haykırıyor ya yeter bu... Düşüncemize uymasa bile, bu haykırışları şiir olarak kabul etmek gerekir. Bir kaç örnek verelim:

Kahkaha'yı Yees

Bâd-ı nâlân-ı hazan giryeli ıslıklarla
Ötüyor çarpınarak camlara hırçın hırçın ;
O takâzâ-yı hurûşanla, o çığlıklarla

Dalgalar bir canavar sanki kudurmuş, çılgın...
Başka ses yok, bütün eb'ad, sükûnperver-i leyl
Hep onun aks-i hurûşiyle gariyk-ı vâveyl ;
Sonra bir mevc-i tebessüm, ufacık bir lemean
Ettirir leyle-i rûhumda seherler galeyan...
Çarpın ey bâd-ı hazan camlara, hırçın hırçın,
Bir hakâretli sükût işte hep ıslıklarına ;
Kudur ey lücce-i zulmet, mütehevvir, çılgın,
Gülerim kahkaha-yî yees ile çığlıklarına !

Bu kadar karamsar olan bir insan «İnanmak İhtiyacı»ndadır. Ama bu ihtiyacı tatmin etmek güç. Bu derin bir boşluk, engin bir loşluktur. Bu derinliği ve enginliği, dolduracak olan ya aşktır, ya iymandır, ya da coşkun bir ümit... Bunlara bağlanmamak ne feci !

İnanmak İhtiyacı

Bütün boşluk : zemin boş. âsuman boş, kalb-ü vicdan boş ;
Tutunmak isterim, bir nokta yok pîs-i hasârımda.
Bütün boşluk : döner bir hîçi-yî mûhis civârımda :
Döner beynim berâber ; ihtiyârım, sanki bir sarhoş,
Düşer, lâgzîde-pâ her sâha-i ümmîyde bir kerre...
Bu yalnızlık, bu bir gurbet ki benzer gurbet-i kabre ;
İnanmak... işte bir âğuş-i rûhâni o gurbette.

Fikret bu manzumeden sonra «Sabâh Ezânında» manzumesini, Rübâbı Şikeste'sine söyletmiştir. İnanmak ihtiyacında olduğu için, tabiatın en feyizli anı olan şafaktan önce, kalbini açarak ezan dinleyen Fikret, ne kadar da iyimser, ne kadar da gamsızdır :

Allâh-ı ekber... Allâh-ı ekber...
Bir samt-ı ulvî : Kalb-i tabîat
Bir samt-i nâlan : Rûh-ı avâlim
Etmekte zikr-i Hallaak dâim,
Etmekte râşan, râşan ibâdet.

Din, Fikret'e bir kuvvet olacak hazineydi. Ama müsbet görüşüvle, vahdet duyuşu arasında birlik kuramadığı için, ondaki akıncı rûhu, sık sık sürçmeler yapar.

Beşikten mezara kadar öğrenmeği, hiç ölmiyecek gibi çalışmayı, vâdeden bir iymanın sesini de katmış olsaydı, Fikret'in «Heykel-i saay»i ruhları ürperten bir dinâ olurdu. Fakat yepyeni bir sesle cemiyete haykırmak ideâlinde olduğu için, manzûmenin heyecânını duymak güç oluyor. Bundan dolayı zamanında bu manzûmeler, yalnız bir zümrenin dilinde kalmıştır. Buna rağmen, cemiyete telkin edilmek istenen çalışma rûhu şiirde şahlanıyor sanki :

«Heykel-i Saay» den

Sükûn ey râd ü berk, ey sarsar-ı hırs ü emel, ey şan !
Bütün ebnâ-i hilkat en mutantan bir mezelletle
Bulurken her küçük nefhande bir matem veya bir sûr ;

* * *

Şu ulvî sâî-yi biyhâb ü râhat işte gay-zefşan
Durur karşında, herşeyden uzak, her neş'eden mehcûr,
İğilmek bilmeyen bir cepheli mağrûr-u san'atle !

Mehmet de Akif aynı konunun şiirini işlemiştir. Hem de bir çok manzumeleriyle :

Azimden sonra tevekkül

Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu ;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu ?
Üç kıt'ada, yer yer, kanayan izleri şâhid ;
Dinlenmedi bir gün o büyük nesl-i mücâhid
Âlemde «tevekkül» demek olsaydı «atâlet!»
Mîrâs-ı diyâneyle yaşar mıydı bu millet ?
Çoktan kürenin meş'al-i tevhîdi sönerdi ;
Kur'an duramaz, nezd-i ilâhîye dönerdi.
Müstakbeli bul, sen de koşanlarla bir ol da ;
Maziyi, fakat yıkmava kalkışma bu yolda.

Milleti, hangi dilden anlıyorsa, o dille amaca ulaştırmak, sosyal bir kuraldır. Fikret, bütün heyecânına rağmen, halka inemediği için, içindeki heyecânı da. coşkun bir ruh haline getiremedi. Fakat münevver zümre, ondaki heyecâna âşinâdır.

«İttihat Terakki» târih kitaplarına mâloldu. Abdülhamit'e karşı, onun mücadelesi «Sis» manzûmesinin tesiri kadar, sürekli değil. Târih, Abdülhamid'i, çağının şartları içinde, belki de kötülemiyecektir. Fakat «Sis» i okuyanlar, hürriyet aşkının, zulme yürüyüş marşı olan «Sis»in tesirinden kurtulamıyacaklardır.

Sis ' den

Ey debdebeler, tantanalar, şanlar, alaylar ;
Kâtil kuleler, kal'alı zindanlı saraylar ;
Ey sakfı çökük medreseler, mahkemecikler ;
Ey servilerin zıll-i siyâhında birer yer
Temin edebilmiş nice bin sâil-i sâbir...
«Geçmişlere rahmet!» diyen elvâh-ı mekâbir,

(Sonu sayfa 32 de)

DÜZELTME : Geçen sayımızdaki «Fikret ve Akif» adlı yazıda (Sayfa 15) Fikret'in bir şiiri yanlış dizilmiştir. Özür dileyerek düzeltiyoruz :

Bana, kimsin ! diye sordun meleğim !
Pek güzel... dinle de iyzâh edeyim :
Nâm-ı Nâçizime Fikret derler ;
Şiyre de nisbetimi söylerler.
Kaldığım varsa da kâh ekmeksiz
Kalmadım şimdiyedek mesleksiz
Nuur bekler gibi nısf-ı şebde
Bekledim on iki yıl mektepte.
Sonra çıktım ne için ? Bilmiyerek !
Bu da bir cilve-i baht olsa gerek.
Bâb-ı Aliyye müdavimlendim
Ehli namuus diye mimlendim.
Şimdi bir hayli eser sahibiyim,
(Ahmet İhsan)da musahhih gibiyim
Sââye-i lûtf-u cihan bâniyde
Hocayım, Mekteb-i Sultâniyde

İlçelerimizden

A Ğ I N

N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU

Elâzığ'ın 80 km. batısında, Fırat'ın büyük kollarından Karasu ile Arapgir Çayı'nın birleştikleri yerin 10 km. kuzeyinde kurulmuş bir ilçedir. Yakın zamana kadar nahiye merkezi olan Ağın ; sulak, bağlı-bahçeli; küçük fakat şirin bir yerdir. Çevresinde mümbit topraklar bulunmadığı için tarımsal yönden gelişmemiştir. Arazi, kireçli ve killi topraklardan meydana gelmiş olup küçük, kıraç tepeler ve vadilerdeki küçük düzlükler, manzaranın esasını teşkil eder.

35 km. doğusunda Çemişgezek, 25 km. güney batısında Keban, 30-35 km. kuzeyinde Arapgir ve Kemaliye ilçeleri bulunur. 17 köyden ibaret bulunan hinterlandı ile Ağın, eskiden olduğu gibi bugün de gelişme imkânlarından mahrumdur.

Transit bir yol üzerinde bulunması, bol miktarda ihracat yapacak ürüne sahip olamaması yüzünden ekonomik bakımdan geri kalmıştır.

Yapılacak olan Keban Barajı'na 20 km. mesafede bulunmasına rağmen, Ağın'ın geleceği de bu barajın inşasıyla garanti altına alınmış olacaktır. Baraj, Keban'da yapılacak; fakat Baraj'ın getireceği bir çok gerekli kuruluşların Ağın'a doğru kaydırılması zarureti vardır. Çünkü: Arazi durumu, hava, su ve daha akla gelmiyen bir çok hususlar, Ağın'a bu yolda şanslar vâdetmektedir.

AĞIN'IN TARİHİ :

Ağın'ın yazılı bir tarihi bulunmadığı gibi, kuruluşu hakkında dolaşan söylentilerin de belli ve gerçeğe uygun kaynakları bulunmamaktadır.

Söylentilere göre : Ağın halkı eskiden, 8 km. kuzeyde bulunan Hastek köyü civarındaki «Hastek kalesi»nde oturuyorlardı. Hastek köyü ve «kalesi» «Arapgir Çayı» diye adlandırılan küçük bir ırmağın kenarındadır. Hastek köyü 30-35 evli bir köy olarak hâlâ yaşamakta; «Kale» harap ve bir kaya kümbeti halinde yükselmektedir.

Ağın halkının «Hastek Kalesi»nde yaşadığı yüzyıllarda, bugünkü meskûn vadide bağlar, bahçeler ve bu bağ ve bahçelerde yazlık evler vardı. Kış aylarını «Kale»de geçiren halk, yaz mevsiminde bağ evlerine taşınır; sebze, meyve ve çeşitli ziraatle geçimlerini temin ederlerdi.

Çevredeki «sütbeyaz» tepeler, yamaçlar ve hatt-ı içtimâlar, etrafa ak bir çarşaf serilmiş hissini verdiği ve ortadaki yemyeşil vâdi, bu aklığı daha da keskinleştirdiği için olacak; «Hastek Kalesi» halkı buraya (AK-İN) demiş'er. Bu öz Türkçe ad, zamanla gelişerek «Ağın» şeklini almıştır.

-AK-İN-e ilk ve devamlı olarak yerleşen ve bu yerleşmeyle Hastek Kalesindeki halkın da bugünkü yere yerleşmesine yol açan iki aile vardır. Torunları hâlâ yaşayan bu aileler «Kabasakal» ve «Gencosman» aileleridir. Gencosman'ların Dersim havalisinden gelerek yerleştikleri biliniyorsa da, Kabasakallar'ın nereden geldikleri kesin olarak bilinmemektedir.

Ağın tarihi hakkında, buraya kadar verdiğimiz bilgiler, yaşlı kimselerden tevatür halinde duyduklarımıza dayanmaktadır. Bu söylentilerin ışığı altında genel tarih bilgimizi yoklarsak, Ağın halkının Hastek Kalesinde bulundukları Çağın, Selçuk akınları, Haçlı seferleri ve Anadolu'ya Türk boylarının yerleşmeye başladığı çağ olarak anlaşılır.

Hastek Kalesi, stratejik bakımdan önem taşımadığı ve Doğu-Batı arasında bir geçit üzerinde bulunmadığı için tarihî gelişmelere sahne olamamış; buray-

yerleşen halk, o çağın olayları dışında kalmış ve zamanla kabuğuna çekilerek, bir Harput, bir Palu, bir Gerger Kalesi olarak tarihe geçememiş; tarih sahnesinde rol oynıyamamıştır.

Yukarıdaki sebepler yüzünden günümüze kadar intikal eden tarihî eserler de verilemediğinden mâzi karanlık ve meçhûl olarak kalmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in Otlukbeli'nde, Akkoyunlu Uzun Hasan'ı yenmesiyle Harput ve havalisi Osmanlı hâkimiyetine geçerken bu arada Ağın'da Osmanlı İmparatorluğunun hudutları içine girmiş bulunmaktadır.

Bizans ve Ceneviz devirlerine ait Ağın'da herhangi bir esere rastlanmıyorsa da, «Karasu»ya doğru inen derenin kıyılarında «Kalecik» diye adlandırılan ve bir şehir yıkıntısı olması kuvvetle muhtemel bulunan höyükümsü yakınlarına inildikçe yumuşak kayalara oyulmuş evciklere, mazgal deliklerine, odacıklara rastlanmaktadır ki, bunların çok daha eski çağlara ait olması gerekmektedir.

Özet olarak : Ağın ve çevresinde geçmişe ışık tutabilecek değerde hiçbir tarihî kalıntı mevcut değildir. Yazılı belgelere de rastlanmamaktadır.

Ağın, Osmanlı Devletinin duraklama devrinde önem kazanmaya başlamıştır. IV. Murat Bağdat seferine giderken bu civardan geçmiş, halkın dert'eriyle ilgilenmiş; seferden sonra da ilgisini kesmemiştir.

Bağdad'ın fethinde Padişahın dikkatini çeken Genç Osman'ın, şehit düştükten sonra ailesinin Ağın'da bulunduğu ve bir oğlu olduğu anlaşılınca, Padişahın «irade-i seniyesi» ile Gencoman'ın oğlu Burhan, Bağdat «Tatarağalığı»na tayin edilmiştir. Bu memuriyet yüzyıllar boyunca, babadan oğula geçmek suretiyle devam etmiş ve bu vesile ile Ağın halkından çok kimseler «Posta tatarlığı» göreviyle Bağdat'ta memuriyet vermişlerdir.

Bu çağda, Ağın halkının, gurbete çıkma ve okuma - «tahsil etme» arzuları gelişmiş; bu arzuların belirtisi olarak küçük Ağın kültür bakımından zenginleşmeye ve hatırı sayılan bir «merkez» halini almaya başlamıştır.

Harput'taki kültürel yükselişe paralel olarak, Ağın'da bir medrese kurulmuş; Ağın'lı müderrisler bu medresede uzun yıllar ilim ve hikmet nurunu parlatmışlardır.

Ağın bu devirlerde, kemiyet ve keyfiyet bakımından çok gelişmiş; Nahiye ve Belediye teşkilâtları kurulmuş; yetiştirdiği aydın insanlar devlet mekanizmasında önemli noktalar tutmaya başlamışlardır.

Bugün, nüfusununyüzde doksan beşi orta tahsil görmüş olan Ağın, ekonomik bakımdan hâlâ geridir. Bütün zenginliğini, okutup gurbete saldığı binlerce aydın insanın mânevi varlıkları teşkil etmektedir.

Cumhurivet'ten sonra belediye teşkilâtı bir ara kaldırılmışsa da yeniden kurulmuş ve son yıllarda ilçe merkezi olmuştur.

Ağın belediye hudutları dahilinde halen üç ilkokul, bir ortaokul bulunmaktadır.

(Devamı gelecek sayıda)

KİTAP

BELLETEN

Aylık

Bibliyografya ve Biyografya Dergisi

Yıllığı : 12 TL.

Yazışma ve isteme Adresleri :
1) Elif Kitabevi, Beyazıt/İst.
2) P.K. 23 Beyazıt/İst.

Ayın Olayları

23.10.963 günü, Avrupa gezisinden dönen Turizm ve Tanıtma Bakanı, hemşehrimiz sayın Nureddin Ardıçoğlu, Harput Turizm Derneğinde bir basın toplantısı yaparak aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur :

TURİZM ÇALIŞMALARI :

Bulgaristan dan geçerek, Almanya'yı, Belçika'yı, Fransa'yı, İspanya'yı, İtalya'yı ve Yogoslavya'yı gezdiği sırada, buralardaki Turizm teşekkülleriyle, yaptığı görüşmeler ve anlaşmalar sonunda, gelecek yazın Türkiye'ye 500 bin turist gelebileceğinden hazırlıklara başlandığını söyliyen Bakan, Almanların önümüzdeki mevsim için, 20 - 40 milyon marklık yatırım yapacaklarını, Turizm bakımından Türkiye'ye büyük bir temayül olduğunu, hazırlıkları ikmâl etmeden önce, bu temayülün cevanlandırılmasında acele edilmiyeceğini, zira acele işlerin müsbet netice vermiyeceğini ilâve etmiştir.

Ayrıca, Hiristiyanların ziyâret edeceği yerlerin restore edileceğini, dinî haç şeklinde de tezâhür edecek olan turizmin, gelişmesin de, yol açılacağını belirtmiştir.

Bundan sonra Bakan, televizyon konusunda kendisine bir çok müracaatların yapıldığını, bu müracaatlara karşı, Türkiyedeki televizyon verici istasyonu, onlar paralarıyla yapar, alıcı cihazlarının Türkiye'de fabrikasını kurarlarsa, anlaşmaya râzı olabileceğini müracaat edenlere bildirdiğini açıklamıştır.

Otomobille yapılan seyahatin, Uçak'la yapılan seyahate nazaran kârlı veya zararlı olduğuna dair sorulanları, Ardıçoğlu : Avrupa'da yaptığı gezinin, gerek otomobil, gerek kendi masrafları dahil 10 bin liraya mâl olduğunu, gezi kilometresinin masraf bakımından 1 Liraya geldiğini, Otomobil masrafı olarak alınan (1300) dolardan ancek (300) ünün sarfedildiğini, geri kalanının Merkez Bankası'na iade edildiğini, kendisine verilen 1575 dolardan 750 dolarının da sarfına zaruret bulunmadığından geri verilmiş olduğunu, sözlerine eklemiştir.

KEBAN BARAJI ÇALIŞMALÂRI:

Keban Barajı, kesin inşaat projesinin esasları ve rantablite raporu bitmiş olduğunu söyliyen Bakan, Amerikan EBRESO firması tarafından, yapılacak bir müteahhit firma ile DSİ. ve Elektrik Etüd İdâresi uzmanlarının, Amerika'da, üç aydan beri yaptıkları müşterek çalışmaların, nihayete erdiğini; evvelce Baraj gölünün 20 milyar metre küp su toplıyacağı hesap edilmekdeyken, şimdi yapılan kesin hesap şekline göre, su hacminin 30 milyar metreküpe çıkarıldığını; Bu durumda, Van gölünden sonra, Türkiyenin, tabii gölleri de dahil, en büyük gölünün Keban Barajı olacağını, tabii güzellik bakımından Venediğin, Anadoluya getirilmiş kabul edilebileceğini; su mikdarının artırılması bakımından, Elektrik üretiminde projeye göre artırılmış olduğunu; Barajın evvelce düşünüldüğü gibi, «beton dolgu» değil «kaya dolgu» olacağını; 17 milyon metreküp dolgu yapılması gerektiğini, Baraj duvarının temel kıyısından itibaren 198 metre yüksekliğinde olacağını, böylece Keban Barajının dünyâdaki en yüksek Baraj olup, Kotu 848 metre, su kotu ise 845 metreyi bulacağını; bu durum karşısında Fırat ve Murad vâdilerinde ve Uluova'da 845 metre kottan aşşağı olan yerlerin, su altında kalacağını, tabiatiyle Şeker Fabrikasının da su altında kalmak mecburiyeti bulunduğunu; yapılacak baraj bir yılda dolacağı için, Murad üzerinde bulunan Karayolu ve Demiryolu köprüleriyle, Kara ve Demir yollarınında yer değiştireceğini; Tunceline ve Erzurum'a giden yol için, en müsâib güzergâh olarak, Adedi köyü civarının seçildiğini; Karayolları Bölge Müdürlüğünün, bu yolun projesine başlamış olduğunu, açıklamışdır.

İlâveten; 1967 ve 1968 yılları içinde istimlâklere başlanacakdır. Yeni duruma göre, istimlâk için sarfı gereken para, 500 milyon lira civarında olacakdır.

Hidro Elektrik santralının sekiz ünitesinin kurulma gücü 1.250 Milyon kilovat dır. Evvelce yedi ünite düşünüldüğü için, Barajın tâkatı 980 bin kilovat oluyordu. Yıllık üretimi 6 milyar kilovattır. Türkiyedeki elektirik istihsalinin en az iki misli olmaktadır.

Dedikten sonra; enerji hava hatlarıyla Barajın İstanbul'a kadar, bütün Türkiye'ye bağlanmış olacağını, 5 ünite çalıştığı takdirde enerjinin İstanbuldaki fiyatının 4 kuruş; 8 ünitey'e çıkdığı zaman tabiatiyle bu fiyatın daha az kuruş olacağını; Baraj hacmi eskisine nazaran, çok büyüdüğü halde, kesin hesaplara göre, mâliyetin bilâkis çok düştüğünü, hava hatları da dahil mâliyet toplamının 3 milyar liradan ibâret bulunduğunu rantablite 2,35 olacağından, verimi gözönüne alınca çok ucuz bir proje sayıldığını, söylemiştir.

Baraj ihalesi 1964 yılı içinde yapılacak ve inşaat 6 yıl devam edecekdir. Barajın Amerikan firmasının da dahil olacağı, Ortak Pazar memleketlerinden kurulu bir inşaat konsorsiyomu tarafından yapılmasının kuvvetle muhtemel olduğunu, sözlerine ilâve etmiştir.

Son olarak Bakan : Almanya'ya gittiğinde, ilgili makamların, Barajın inşaatında, yer almak istediklerini bildirdikleri için, önümüzdeki günlerde, Keban Barajı finansman konusunun Bakanlar Kurulunda görüşüleceğini, inşaat başlayınca 6 bin kişinin çalışmak imkânı olduğunu, belirterek sorulanları cevaplandırmıştır.

Sulama yönünden de Barajın faydaları hakkında açıklamada bulunan Bakan Nureddin Ardıçoğlu, Baraj gölü dolunca, bu suyun güney doğu Anadoludaki bütün ovaların sulanmasında direkt olarak kullanılacağını, Barajın enerji kadar sulama bakımından da Türkiyeye faydalı olacağını, Çünki Handerede (Karakayada) kurulacak ikinci Barajın Keban Barajından faydalanarak su verebileceğini, Keban Barajı kadar aktif su toplayan hiçbir Baraj olamıyacağı için, Keban Barajı, yalnız elektrik üreten, tek maksatlı bir baraj olmayıp, aynı zamanda büyük sulama işlerine de hazine ve yardımcı olacağından iki maksatlı bir proje haline gelmiş bulunduğunu, söyliyerek sözlerine son vermiştir.

FİKRET ve AKİF

(28 inci sayfadan devam)

Ey vâd-ı muhâl, ey ebedî kizb-i muhakkak,
Ey mahkemelerden mütemadi sürülen hak ;
Ey seyf ü kalem, ey iki mahkûm-ü siyasî.
Ey behre-i fazl ü edep, ey çehre-i münsî ;
Ey mâder-i hicranzede, ey hemser-i muğber ;
Ey kimsesiz âvâre çocuklar... hele sizler... hele sizler...
Örtün, evet ey hâile... Örtün evet ey şehr ;
Örtün, ve müebbet uyu, ey fâcire-i dehr!...

Emine GÜLTEKİN